

31
(1349)-son
3-avgust
2018

Xabar

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH VAZIRLIGI NASHRI

1992-yil martdan chiqa boshlagan www.xabar.uz

УШБУ СОНДА:

"АҚЛИ ТИЗИМ"ЛАР

АКТ вазирлиги
Саудия Арабистони
компанияси билан
ҳамкорлик қилади **2-бет**

ЭЛЕКТРОН ҲУКУМАТ

Марказга янги вазифалар
юкланди **3-бет**

БУХОРОДА ИНТЕРНЕТ ХИЗМАТЛАРИ:

"Саҳна ортидагилар"
фаолиятига бир назар **5-бет**

ХРОНОС

Пишите, публикуйте и
обсуждайте **6-бет**

ЙЎҚОЛАЁТГАН ҚАДРИЯТ

Одамлар ўқишни
тўхтатганда фикрлашдан
тўхтайдилар **10-бет**

МАСЛАҲАТ

YouTubeдаги сиз билмаган
8 функция **11-бет**

МУТОЛАА

Қимматбаҳо тошлар ўғриси
(ҳикоя) **14-бет**

ОЛИМ БЎЛИШ ОСОҢМИ?

Халқимиз "Олим бўлиш осон, одам бўлиш қийин", деганида олимлик машаққатини инкор қилмаган, балки бунинг иложи борлигига урғу қаратган.

Олим бўлиш, изланишлари, кашфиётлари билан одамлар ҳаётини енгилаштириш, замон ривожига ҳисса қўшиш — ўз ўзидан кечадиган жараён эмас. Биргина кашфиёт учун бир эмас, балки икки-уч олимлар авлоди ўз умрини бахшида қилиши мумкин. Пировардида эса машаққатли меҳнатлар самарасидан бутун инсоният баҳраманд бўлади. Ана ўша оламшумул изланишлар учун ҳар йили Нобел мукофоти тақдим этилади. Соҳам кимё бўлгани учун ушбу фан мисолида Ўзбекистонда олим бўлиш йўлидаги айрим муаммоларни санаб ўтиш орқали нима учун мамлакатимиздан кимё бўйича Нобел совриндорлари чиқмаётганига тўхталиб ўтсам.

4-бет ▶

▶ ҲАМКОРЛИК

ТАТУ ПРОФЕССОР-ЎҚИТУВЧИЛАРИ БЕЛАРУСДА МАЛАКА ОШИРИШДИ

Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университетининг бир гуруҳ профессор-ўқитувчилари Беларус давлат информатика ва радиоэлектроника университетидики ҳафталик малака алмашиш ўқув-амалий жараёнларида иштирок этишди.

Ҳар бир дарс ва семинар-тренинглар алоҳида-алоҳида бўлимларда ташкил этилди. Хусусан, ТАТУнинг 24 нафар профессор-ўқитувчиси БДИРУда "Ахборот тизимларини лойиҳалашнинг замонавий услулари ва технологиялари", "Корхонанинг замонавий IT-инфраструктураси: дизайн

ва амалиёт", "Big data", "Тиббий ускуналар технологияси" фанлари бўйича малака оширди. Бундан ташқари, ўқитувчилар учун университетнинг ахборот ва компютер тизимлари, электрон ускуналар ва технологиялар, ахборот-радио-техника ва бошқаларни лойиҳалаш бўлимларига сафар уюштирилди.

30 июл куни ТАТУ профессор-ўқитувчилари икки ҳафталик малака оширишнинг охириги кунини БДИРУ ректори Вадим Богош билан учрашди. Тадбирда ўқитувчиларга махсус сертификатлар ва эсдалик совғалари топширилди.

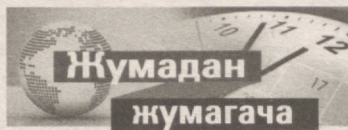
РАҚАМ

2018 йилнинг
ЯНВАР — ИЮН
ОЙЛАРИДА
ҲОРИЖДАГИ
ФУҚАРОЛАРИМИЗ
ЎЗБЕКИСТОНГА

\$ 2 300 000 000
(икки миллиард
уч юз миллион доллар)

МИҚДОРИДА ПУЛ
ЎТКАЗДИ

Манба:
Ўзбекистон Марказий банки

➤ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раслигида 26 июл куни хорижий инвестициялар иштирокидаги лойиҳаларни амалга ошириш, бу борадagi камчиликларни бартараф этиш, сармояларни ўзлаштиришни жаддаллаштириш масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилиши ўтказилди.

➤ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раслигида 27 июл куни киноятчиликнинг барвақт олдини олиш борасидаги ишларнинг бугунги ҳолати, бу борда ички ишлар органлари ва бошқа давлат идораларининг масъулиятини янада ошириш, тизимда мавжуд муаммо ва камчиликларни бартараф этиш масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилиши бўлиб ўтди.

➤ Ўзбекистон Республикаси Президенти, Қуролли Кучлар Олий Бош Қўмондони Шавкат Мирзиёев 28 июл куни Тошкент шаҳри Миробод туманидаги ҳарбий қисм ҳамда Мудофаа вазирлигига қарашли Марказий ҳарбий клиник госпиталга ташриф буюрди. Давлатимиз раҳбари дастлаб мудофаа вазирлиги кўшиқларида мавжуд алоқа техникаси намуналари билан танишди. Ҳарбий қисмда яратилган шарт-шароитни кўздан кечирди, аскар ва офицерлар билан суҳбатлашди. Шунингдек, Президентимиз Марказий ҳарбий клиник госпиталнинг истиқболли ривожлантириш режаси ҳамда янгидан қурилиши режалаштирилётган жарроҳлик корпуси лойиҳалари билан танишди.

➤ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раслигида 31 июл куни гўза ривожини жаддаллаштириш, ғалла ўримида бушаган майдонларга такрорий экинлар экиш, аҳоли томорқасидан самарали фойдаланиш ва қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотларини экспорт қилиш масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилиши ўтказилди.

➤ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 1 август куни Европа тикланиш ва тараққиёт банки президенти Сума Чакрабартини қабул қилди. Учрашувда ўзаро манфатли ҳамкорликни янада кенгайтириш, аввало, асосий тармоқлардаги ислоҳотларни қўллаб-қувватлаш ва уларнинг стратегиясини ишлаб чиқиш, корхоналарни хусусийлаштиришга тайёрлаш, давлат-хусусий шериклик механизмларини жорий этиш, ҳудудларни комплекс ривожлантириш, шунингдек, мамлакатимиз иқтисодига хусусий инвестицияларни жалб этишга қаратилган янги дастур ва лойиҳалар билан бойитиш масалалари муҳокама қилинди.

➤ Матбуотда Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасида инвестиция муҳитини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармони ҳамда "Маданият ва санъат соҳасида давлат-хусусий шерикликни ривожлантириш учун шарт-шароитлар яратиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори эълон қилинди.

АКТ ВАЗИРЛИГИ САУДИЯ АРАБИСТОНИ КОМПАНИЯСИ БИЛАН ҲАМКОРЛИК ҚИЛАДИ

“**Томонлар алоқаларни ишчи тартибда давом эттиришга келишиб олдилар.**”

31 июл куни Ахборот технологиялари ва коммуникацияларни ривожлантириш вазирлигида Саудия Арабистонининг "Ajlan & Bros." компанияси вакиллари билан учрашув бўлиб ўтди.

Учрашувда электрон тижорат, онлайн тўлов, рақамли савдо майдончалари учун "ақл-ли тизим"ларни ишлаб чиқа-

риш йўналишларида ҳамкорлик қилиш имкониятлари муҳокама қилинди.

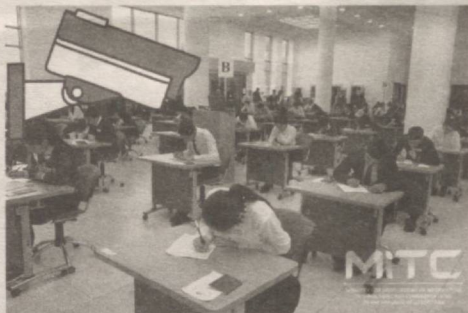
"Компания фаолиятини халқаро бозорга олиб чиқиш мақсадида айни кунларда узоқ муддатли ва барқарор алоқалар ўрнатиш учун ишончли ҳамкорларни излаяпмиз. Ўзбекистонда хорижий компанияларнинг фа-

олият кўрсатиши учун мавжуд шароитларни ҳисобга олиб, биз бу ерда лойиҳаларимизни амалга ошириш имкониятларини ўрганмоқдамиз", — деди "Ajlan & Bros." компанияси бош менежери Муҳаммад Алҳас.

Томонлар алоқаларни ишчи тартибда давом эттиришга келишиб олдилар.

ЯНГИ ПОРТАЛ

ТЕСТ ЖАРАЁНЛАРИ ОНЛАЙН УЗАТИЛАДИГАН ПОРТАЛ ИШГА ТУШДИ

Ўзбекистонда 1 августдан старт олган олий таълим муассасаларига кириш учун қабул имтиҳонлари жараёнида АКТдан кенг фойдаланган ҳолда имтиҳонларнинг очиқ ва ошқора ўтказилишида Ахборот технологиялари ва коммуникацияларни ривожлантириш вазирлиги техник ҳамкорлик қилмоқда.

"Хавфсиз шаҳар" лойиҳаси доирасида "Ўзбектелеком" АК томонидан тест имтиҳонлари ўтказиладиган объектларга оптик толали алоқа тармоқлари тортилиб, барча тегишли бийонар юқори тезликдаги маълумотлар узатиш тизимларига уланди.

Имтиҳонлар бўлиб ўтадиган бино ва объектларни тўлиқ қамраб олиш мақсадида 1400 донна видеокузатув камералари ўрнатилди. Камераларнинг айланма ҳаракатини таъминлаш учун 29та махсус пулт бошқаруви жорий қилинди. Шунингдек, маълумотларни сақлаш учун 1800 терабайт ҳажмдаги махсус сервер ишга туширилди.

Имтиҳонга кириш жараёнида ҳар бир абитуриент шахси маълумотлар базасининг марказий серверига уланган, киёфани аниқлайдиган махсус камера орқали текширувдан ўтказилади. Имтиҳонлар ўтказиладиган объектлар яқинидаги махсус кутиш ҳудудларида ота-оналар, абитуриентларнинг яқинлари учун йирик экранлар ўрнатилди. Уларда имтиҳон жараёнларини тўғридан-тўғри кузатиш мумкин.

Шу билан бирга, интернет тармоғининг www.test2018.uz манзилида ташкил қилинган махсус ресурс орқали юртдошларимиз барча объектлардаги имтиҳон жараёнларини онлайн кузатиш имконига эга.

Қабул имтиҳонлари жараёнида янада очиқ-ошқораликни таъминлаш мақсадида "UZDIGITAL TV" телеканаллар тармоғи орқали имтиҳонларни жонли эфирда кўриш учун техник имконият ҳам яратилган.

ДТМ ПЛАТФОРМАСИ

АБИТУРИЕНТЛАР ТЕСТ ЎТКАЗИЛАДИГАН КУН ВА ЖОЙНИ ИНТЕРНЕТ ОРҚАЛИ БИЛИШЛАРИ МУМКИН

Олий таълим муассасаларида тест синовлари бошланиб кетди. Жорий йилда синовлар янги тартибда ва жойларда ўтказилапти. Бу эса кўплаб абитуриентларни қалғитиши табиий.

Турли тушунмовчиликларнинг олдини олиш мақсадида давлат тест марказининг dtm.uz сайтида testday.dtm.uz платформаси яратилган. Ушбу платформа орқали олий

таълим муассасасига ҳужжат топширган ҳар бир абитуриент ўзининг шахсий паспорт маълумотларини киритиш орқали ўзи ҳужжат топширган ихтисослик бўйича қайси кун, қай жойда ва қайси вақт тест синовлари бўлиб ўтишини билиб олиши мумкин.

Ушбу амалиёт 25 июлдан бошлаб амалда қўллана бошланди.

"ЭЛЕКТРОН ҲУКУМАТ" МАРКАЗИГА ЯНГИ ВАЗИФАЛАР ЮКЛАНДИ

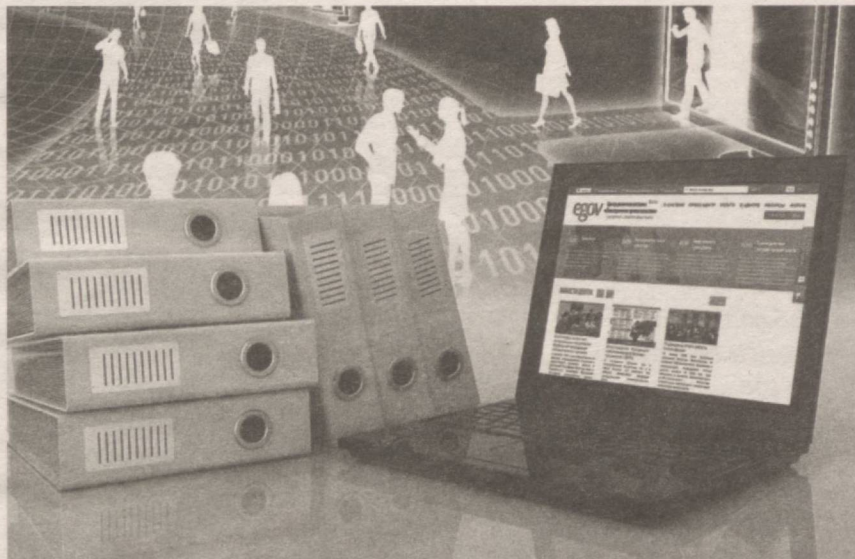
Вазирлар Маҳкамаси 2018 йил 26 июл куни "Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг айрим қарорларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида"ги қарорни қабул қилди. Унга асосан "Электрон ҳукумат" тизимини ривожлантириш марказига қуйидаги вазифалар юкланди:

■ "Электрон ҳукумат" тизимини янада ривожлантириш ва такомиллаштиришнинг стратегик йўналишларини, шу жумладан, жаҳон тенденцияларини ҳамда хорижий мамлакатлар тажрибасини таҳлил ва тадқиқ қилиш асосида ишлаб чиқиш;

■ электрон ҳукуматни ривожлантириш ва давлат хизматларининг сифатини ошириш учун маркетинг ва инновацион тадқиқотлар ўтказиш;

■ рақамли иқтисодийётни тартибга солиш соҳасидаги ваколатларни ривожлантириш бўйича услубий асос, шунингдек, электрон тижорат соҳасидаги тадбиркорликни янада ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш;

■ давлат бошқарувида рақамли платформалар ва электрон бошқарув технологияларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш, шунингдек, инновацион рақамли технологияларни синов тариқасида ишга тушириш ва Ўзбекистон Республикаси шароитида уларни кенг жорий этиш бўйича тавсиялар тайёрлаш;

■ мавжуд жараёнларни ўрганиш ва таҳлил қилиш, шунингдек, функционал ва операцион жараёнларни оптималлаштириш бўйича таклифларни ишлаб чиқиш;

■ "Ақлли шаҳар" технологияларини жорий этиш ва ривожлантириш учун идғор ютуқлар ва ижобий хорижий тажрибаларни доимий ўрганиш ва таҳлил қилиш, ҳозирги ҳолатни таҳлил қилиш, Ўзбекистон Республикасида "Ақлли шаҳар" технологиялари истиқболларини прогнозлаш ва жорий этиш, салоҳиятини баҳолаш;

■ "Электрон ҳукумат" тизимини самарали амалга ошириш учун ҳуқуқий ва меъёрий базани такомиллаштириш бўйича мақсадли таҳлил ўтказиш ва таклифлар тайёрлаш;

■ маълумотларни доимий йиғиш ва таҳлил қилиш, шунингдек, Ўзбекистон Республикасида АКТ лойиҳаларини жорий қилиш ҳолатини мониторинг қилиш;

■ ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш соҳасидаги лойиҳаларни амалга оширишнинг мақсадли индикаторлари ва кўрсаткичларини белгилаш;

■ электрон тижорат субъектлари миллий реестрини шакллантириш, юритиш ва янада такомиллаштириш.

Юқоридаги қарорга мувофиқ Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 16 сентябрдаги "Ўзбекистон Республикаси ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги ҳузуридаги "Электрон ҳукумат" тизимини ривожлантириш маркази фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги 250-қарорининг иккинчи бадидаги ўзгартиришлар киритилди.

МАТБУОТ АНЖУМАНИ

Давлат хизматлари агентлиги: ЮТУҚЛАР, ТЎСИҚЛАР ВА РЕЖАЛАР

Кеча, 2 август куни Давлат хизматлари агентлиги матбуот анжумани ўтказди. Унда агентлик фаолияти йўлга қўйилганидан бери қилинган ишлар ва олинган турган вазифалар ҳақида журналистларга батафсил маълумот берилди.

Давлат хизматлари агентлиги ва мамлакатимиз бўйлаб жойлашган 201та Давлат хизматлари маркази бевосита Президентимиз ташаббуси билан ташкил этилган бўлиб, уларнинг зиммасига сансалорлик ва коррупциянинг олдини олиш, халқнинг давлат идораларидан рози бўлишига эришиш каби заворли вазифалар юклатилган.

Мисол учун, кундалик ҳаётда ҳар биримиз дуч келадиган фарзанднинг дунёга келиши, болаларни мактабга таълим муассасаларига жойлаштириш ва бошқа шу каби таъшишлар,

улар билан боғлиқ ҳужжатларни расмийлаштириш эндиликда Давлат хизматлари марказлари орқали амалга оширилмоқда. Бу қулайлик нафақат сарф-харажатлар, балки инсон учун қимматли бўлган вақтни тежашга имкон яратади.

Ўтган 2017 йил давомида марказлар орқали аҳолига жами 120 000 маротаба хизмат кўрсатилган бўлса, 2018 йилнинг апрел-июн ойларида 1 млн. 35 мингта хизмат тақдим этилди. 2017 йил давомидаги хизмат турлари сони — 32та, ҳозир — 100та.

Республикамизнинг ҳар бир ҳудудида жойлашган Халқ қабулхоналари ҳузурида фаолият юритаётган биттадан, жами 14та Давлат хизматлари марказида синов тарзида халқимиз талаби юқори бўлган қўшимча хизматлар жорий

этилди. Бу эса одамлар бир масалада бир неча идорага бормасдан, бир жойнинг ўзида керакли хизматлардан баҳраманд бўлишини таъминлапти ва ҳар хил нохуш вазиятларнинг олди олинмоқда.

Синовдан мақсад талаб юқори бўлган хизматларни аниқлаш, улардан фойдаланиш тартибини янада соддалаштириш, келгусида бу хизматларни республикамизнинг барча туман (шаҳар) марказларида жорий этишдир.

Афсуски, яратилаётган қулайликларнинг аҳолига тақдим этилишига тўсик яратаётган идоралар ҳам йўқ эмас. Аҳолига хизмат кўрсатиш жараёнини таҳлил қилишда Агентлик ва унинг ҳудудий бошқармалари томонидан 2018 йилнинг 6 ойи давомида 9 829та қонун бузилиши аниқланди.

Қонун бузилишларининг 5 705таси ҳокимлик органлари, 776таси муҳандислик-коммуникация тармоқларига улаш, 538таси қурилиш ва 47таси кадраст идораларига тўғри келди.

Аниқланган қонун бузилиши ҳолатлари юзасидан 4 мингта яқин таъсир чоралари қўлланилиб, 30 нафар шахс вазифасидан озод этилган, 183 нафар шахс интизомий жавобгарликка, 155 нафар шахс эса маъмурий жавобгарликка тортилган.

Табиийки, марказлар орқали кўрсатилаётган хизматлар турларининг ортиши бу ерга одамлар оқими кўпайишига олиб келмоқда. Агарда 2017 йилда ҳар бир ДХМга бир кунлик аҳоли оқими ўртача 20-40 кишини ташкил этган бўлса, 2018 йилда бу кўрсаткич 350-600 нафарга етди.

Ўз-ўзидан кўриниб турибдики, янги, замонавий, инновацион, ташир буюрувчилар учун барча қулайликларни ўзида мужассам этган биноларни барпо этиш замон талаби.

Бу борада ҳам агентлик ва унинг ҳудудий бошқармалари мутасаддилари томонидан олиб борилган ишлар, инвесторлар билан учрашувлар натижасида дастлаб Наманган шаҳрида, кейинчалик Қўқонда барпо этилиб халққа хизмат кўрсатаётган биноларнинг мантиқий давоми сифатида Андижон, Самарқанд, Нукус, Мирзачўл, Термиз ва Тошкент шаҳарларида ҳам давлат хизматлари марказларининг инновацион биноларини давлат-хусусий шериклик асосида барпо этишга киришилди.

Севара ЗОКИРОВА

ОЛИМ БЎЛИШ ОСОНМИ?

◀1-бет.

“Аслини олганда Ўзбекистонда ҳам Нобелга даъвогарлик қила оладиган салоҳият ва билим эгалари бор. Бироқ улар дунёга чиқиш учун нафақат табиий, балки сунъий тўсиқларни ҳам енгиб ўтишлари керак бўлади.”

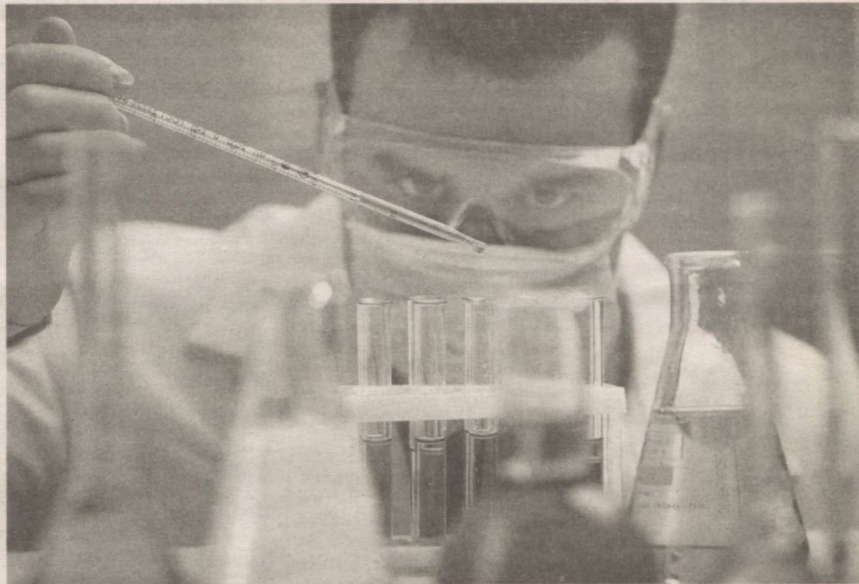
Аслини олганда Ўзбекистонда ҳам Нобелга даъвогарлик қила оладиган салоҳият ва билим эгалари бор. Бироқ улар дунёга чиқиш учун нафақат табиий, балки сунъий тўсиқларни ҳам енгиб ўтишлари керак бўлади.

Биринчисига ҳар қандай давлат олимлари дуч келадиган тўсиқлар — тажрибалардаги омадсизликлар, фундаментал билимларнинг етишмовчилиги (янги изланиш бўйича билимлар қасрдан бўлсин), узоқ муддатли меҳнат ва ҳоказолар кирради. Буларни енгиб ўтолган илмий ходимгина олимлик даражасига кўтарилиши мумкин.

Сунъий тўсиқлар ҳақида гап кетса, бошқа давлатларни билмайман, лекин бизда аниқ учрайди: замонавий илмий лаборатория институтларининг йўқлиги, илмий ходим ўз изланишларини олиб бораётган шароитнинг ёмонлиги, замон талабига мос келмаслиги, реактивларнинг етишмаслиги (чет элдан сотиб олишга эса ҳар кимнинг қурби етмайди), қоғозбозлик, ускуналарнинг эски ёки камлиги (битта натижа олиш учун бошқа институтга боришга тўғри келади, бундай натижалар эса ҳар кунни бир неча марта керак бўлиши мумкин) ва ҳоказо.

Энди ўзингиз ўйланг, билими зўр талаба келажакда буюк кимёгар олим бўлмоқчи, лекин худди қўйпечакдай ҳар тарафидан чирмаб олган бу каби муаммолар уни тезда бу фикрдан қайтаради.

2014 йил битирув диссертация ишим қандли диабет касаллигига, қаришни секинлаштиришга дори олиш мумкин бўлган супрамолекула синтезига бағишланган эди. Бу ишни қилиш жараёнида қуйида сунъий тўсиқларга дуч келдим:

■ ишим учун керакли бўлган аминокислоталар бизнинг ҳудудда топилмайди, четдан буюртма беришга тўғри келади. Менга эса уларни илмий раҳбарим — кимё фанлари доктори, профессор Даврон Долимов ўз ёнидан харажат қилиб, сотиб олиб берди. Бироқ илмий иш қилаётганда битта реакция билан иш битмайди, жуда кўп (100-200) марта қилинган тажрибалар натижаларининг ўртачаси олинади. Шу боис етмай қолса нима қиламан, деган ҳадик доим бўлган;

■ минимал(!) асбоб-ускуна, реактив ва бошқалар билан жиҳозланган кимё лаборатория хонаси бизнинг илмий текшириш институтимизда (полифеноллар кафедрасида) йўқ эди, десам ҳам бўлади. Ҳозирги аҳволнинг қандайлигини билмадим, лекин 4 йил аввал 3-4 хона учун бит-

та тарози бор эди. Битта спектр олиш учун бошқа институтга боришга тўғри келарди. Бир кунингиз битта спектр олишга сарфланса, ишни қачон битирасиз?!

■ “Бумажная волокита” — қоғозбозлик. Энг ёмон кўрган нарсаларимдан бири шу. Олим бўлмоқчи бўлган одам шундоқ ҳам юқоридаги каби муаммоларга кўмилган. Лекин шунда ҳам ўз ишида тиришқоқлик билан давом эттираётган бир вақтда илмий изланишга алоқаси бўлмаган ҳужжатларни тўлдириш, ҳисоботлар ёзиш ўлганнинг устига тепган бўлади.

Шундай қилиб, дори учун асос бўлган модда яратилди, калламушларда ўзининг ижобий натижасини берди ва мен диплом олдим. Аммо диплом ишимнинг натижаси ва самараси билан ҳеч кимнинг иши бўлмади. Ваҳоланки, у бугунги кунда қанд-

ли диабетдан азият чекаётган ер юзидagi 422 миллион беморга (2014 йилги маълумот, ЖССТ) умид ва ишонч бағишлаши, дардига малҳам бўлиши, йилига 5 миллиондан зиёд ушбу касалликдан вафот этаётган инсонлар ҳаётини сақлаб қолиши мумкин эди. Қолаверса, бу дори воситаси юртимиз иқтисодиётига миллионлаб доллар фойда келтириши ҳам эҳтимолдан холи эмас.

Бугунги кунда нафақат кимё, балки бошқа фанлар бўйича ҳам йилига юзлаб, балки минглаб ана шундай истиқболли изланишлар олиб бориляпти, аммо, афсуски, кашфиётлар дунё юзидан кўрмай эътибордан четда қолиб кетмоқда. Уларнинг ҳеч бўлмаса 1-2 фоизи Нобел мукофотида даъвогарлик қилиши мумкин, деб ишонч билан айта оламан.

Замира ЮСУПОВА

ТАКЛИФ

"МЕНИНГ ФИКРИМ" ПОРТАЛИДА ИЧИМЛИК СУВИ НАРХИНИ ОШИРИШ ҲАҚИДА ПЕТИЦИЯ ЭЪЛОН ҚИЛИНДИ

“Менинг фикрим” жамоавий мурожаатлар порталида ичимлик сувининг нархини бир неча баробар қимматлаштириш таклиф этилган петиция эълон қилинди.

“Пулини тўлаяпман-ку, деб хоҳлаганича исроф қилаётганларни ёз кунлари ҳаддан зиёд кўряпмиз. Айниқса, ҳовлиларда яшовчи фуқаролар ичимлик сувини шунчаки кўчага сешиб, ҳамма ерни салқинлаштириш эвазига жуда кўп миқдордаги тоза ичимлик сувини увол қилмоқда. Ичимлик суви учун энг арзон нарх 1 кубометр учун 345 сўм бўлса, шу нархни бир неча баробар — 2000 сўмгача ёки ундан ҳам қимматроқ қилсак, эҳтимол аҳоли ичимлик сувини увол қилмас. Сувни асрашнинг яна бошқача усуллари бордир, аммо бу энг самарали йўллاردан бири”, — дейлади мурожаатда.

Таклиф муаллифининг фикрича, бу орқали тизимда ишлайдиган ходимларнинг маоши оширилади ва улар ҳам сифатли хизмат кўрсатади. Уларнинг ҳозирги хизматлари фуқароларни қониқтирмайди. Улардаги машиналар, асбоб-ускуналар эса моддий ва маънан эскирган.

Бухорода интернет хизматлари: "САҶНА ОРТИДАГИЛАР" ФАОЛИЯТИГА БИР НАЗАР

"Ўзбектелеком" АК Бухоро филиалининг маълумотлар узатиш тармоғини бошқариш бўлимида узоқ йиллардан бери алоқа соҳасининг айнан шу жабҳасида самарали меҳнат қилиб келаётган, ҳамкасблари ҳурматини қозонган кишилар талайгина. Уларнинг ўз хизмат вазифаларини сидқидилдан бажариб келаётганликлари аҳоли ҳамда корхона, ташкилот ва муассасаларга сифатли алоқа хизмати кўрсатишни яхшилаш борасидаги кундалик сайъ-ҳаракатларнинг узвий бўлинига айланган. Ҳар қандай ютуқ ва муваффақият замирида тажрибали, билимли, ўз касбининг ҳақиқий фидойисига айланган соҳа ходимларининг машаққатли меҳнати, зарурат туғилганда эса кунни тунга улаб олиб бораётган сермахсул ишлари мужассам эканлиги ўз-ўзидан аён.

“ Ҳар қандай ютуқ ва муваффақият замирида тажрибали, билимли, ўз касбининг ҳақиқий фидойисига айланган соҳа ходимларининг машаққатли меҳнати, зарурат туғилганда эса кунни тунга улаб олиб бораётган сермахсул ишлари мужассам эканлиги ўз-ўзидан аён. ”

Танлаган касбига ёшлигиданоқ меҳр қўйиб, бенеқсон фаолият олиб боришга одатланган жонкуяр аёллардан бири — маълумотлар узатиш тармоғини бошқариш бўлими муҳандиси Мунира Тиллаевадир. У алоқа соҳасида иш бошлаганига салкам 38 йил бўлди.

— Вилоят марказидаги 14-мактабни битириб, Бухоро шаҳар алоқа боғламасига ишга келганимда навқирон тенгдошларимнинг тажрибали соҳа ходимларидан бири Михаил Рахминовдан кўп нарсани ўрганганларига гувоҳ бўлганман, — дейди Мунира Тиллаева. — Кўп ўтмай ўзим ҳам ана шу шоғирлар сафига қўшилдим. Талабчан устозимиз ўз билганларини ёшлардан ҳеч қачон аямасди. Билим ва тажриба бўлажак ютуқларга эришишнинг асосий шарт эканлигини қайта-қайта уқтирарди.

Ўтган йиллар давомида Мунира ҳақиқий мутахассис сифатида камол топишга, билим ва тажрибасини бойитишга интилди.

Тошкентда ўқиб қайтган ёш мутахассис фаолиятини Бухоро шаҳар алоқа боғламасининг халқаро ва шаҳарлараро телефон станциясида кўп каналли алоқа электромеханиги си-

Суратда: "Ўзбектелеком" АК Бухоро филиалининг маълумотлар узатиш тармоғини бошқариш бўлими 1-тоифали муҳандиси Мунира Тиллаева (чапдан биринчи) ҳамкасблари билан машғулота.

фатида давом эттирди. Моҳир электромонтёрлар — Мунира Абдуллаева, Дилдора Мавлонова, Зулфия Ризаева, Мубашира Ашуровалар билан бирга билим ва тажрибасини бойитиб борди. Мана шуларнинг ҳаммаси Мунира Тиллаеванинг эндиликда 1-тоифали муҳандис сифатида изчил фаолият олиб боришида қўл келмоқда.

Бугунги кунда "Ўзбектелеком" АК Бухоро филиалининг маълумотлар узатиш тармоғини бошқариш бўлимида 10га яқин муҳандислар фаолият олиб боришяпти. Ситора Абдуллаева, Мунира Комилова, Зийнат Чўлиева, Сардор Жуманазаров ва бошқаларнинг ғайрат-шижоати, билими ва тажрибаси туфайли тармоқ элементларини созлаш, назорат қилиш ва уларнинг белгиланган сифат даражасида ишлашини, шунингдек, филиал мижозларини тармоққа улаш ва уларнинг тармоқ ресурсларидан талаб даражасида фойдаланишларини таъминлашда кутилган натижаларга эришилмоқда. Тармоқ элементларини назорат ва мониторинг қилиш тизимларини ташкиллаштириш ҳамда ушбу элементлар ва уларнинг портлари бўйича маълумотлар базасини юритиш сингари бошқа бир қатор вазифалар ҳам борки, бу муҳим юмушларнинг барчаси рисоладагидек

пишиқ-пухта ва белгиланган меъёрлар асосида амалга ошириляпти.

Таъкидлаш жоизки, ушбу бўлим муҳандислари зарурат туғилганда барча туман ва шаҳар телекоммуникация боғламаларидаги узатиш ускуналари муҳандис-техник ходимларига алоқа сифатини яхшилашга қаратилган тегишли маслаҳат ва йўл-йўриқларни берадилар. Узатиш ускуналарига бевосита боғлиқ бўлган станциялар билан ишлаш, шунингдек, магистрал ва вилоят ички боғловчи алоқа тармоғида асосий ва захира каналлар ҳамда тизимларни алмаштириш жараёнида иштирок этиш ҳам уларнинг асосий хизмат вазифасига киради.

Ёш авлоднинг ҳар томонлама баркамол ва интеллектуал салоҳиятли кишилар бўлиб вояга етишиши корхона ва ташкилотларда улар учун яратиб берилган шароит ва имкониятларга кўп жиҳатдан боғлиқ. Хуршидабону Шодмонова, Сирож Эргашев ва Фирдавс Ашуров сингари ёш муҳандислар изланувчан, тиришқоқ, ўз касбига меҳр қўйган навқирон авлод вакиллари. ТАТУда ахборот хавфсизлиги ва телекоммуникация йўналишлари бўйича билим олган бу ёшлар бугунги кунда ўзлари фаолият олиб бораётган бўлимда шу кунгача эришилган ютуқлар осонгина кўлга киритилмаганлигига,

ҳар битта илмий ва техник муваффақият замирида тинимсиз изланиш, ўқиб-ўрганиш ва машаққатли меҳнат мужассам эканлигига ишонч ҳосил қилишмоқда. Бўлим бошлиғи, алоқа соҳаси пешқадамларидан бири Аҳмед Бахронов муаллифлигидаги "Япониянинг NEC компаниясида ишлаб чиқарилган рақамли узатиш ускунаси NE-6012 A\ D конвертори орқали ишлайдиган комплект" ишланмаси "Алоқа ва ахборотлаштириш соҳасида энг яхши рационализаторлик тақлифи ва ихтиро" республика танловида (2013 йил) алоҳида эътироф этилиб, Ўзбекистон радиотехника, электроника ва алоқа илмий-техника жамиятининг иккинчи даражали дипломига сазовор бўлган.

Мустақиллик йилларида вилоят аҳолиси, юридик ва жисмоний шахсларга, корхона, ташкилот ва муассасаларга кўрсатилаётган алоқа хизмати сифатини яхшилашга қаратилган кўплаб бунёдкорлик ишларида вилоятнинг барча алоқачилари қатори филиал маълумотлар узатиш тармоғини бошқариш бўлими муҳандис-техник ходимларининг ҳам муносиб ҳиссаси бор. Ўз танлаган касбига салоқат ва асл фидойилик уларни ҳеч қачон тарк этмасин, деймиз.

Асқар ИСТАМОВ,
"Xabar"нинг Бухоро
вилоятидаги мухбири

НА ЕПИГУ ДОБАВИЛИ ДВЕ НОВЫЕ УСЛУГИ

На Едином портале интерактивных государственных услуг появились две новые услуги.

Теперь можно воспользоваться услугой получения справки о площади жилого помещения. Услуга доступна лишь авторизованным пользователям-физи-

ческим лицам, имеющим электронную цифровую подпись (ЭЦП). Услуга полуавтоматическая.

Помимо этого появилась услуга разработки архитектурно-планировочного задания (часть I), которая предоставляется Министерством строительства республики Каракалпакстан, главными управлениями строительства областей и Ташкента.

Здесь определяют общие требования к внешнему виду зданий или сооружений, ориентировочные площади застройки, автомобильных стоянок, въездов и выездов с территории, устройства малых архитектурных форм, озеленения и благоустройства земельного участка и других.

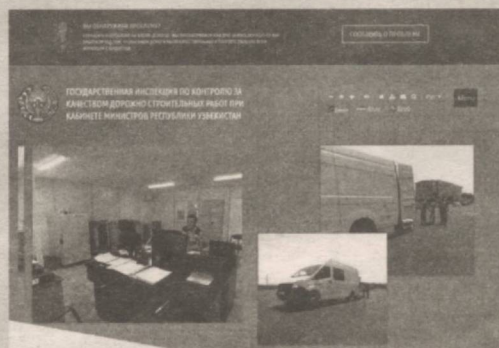
Услуга доступна только авторизованным пользователям с ЭЦП. Она платная, так что за ее оказание взимается сбор в размере 30% от МРЗП.

В УЗБЕКИСТАНЕ ЗАПУСТИЛИ САЙТ, ГДЕ МОЖНО ПОЖАЛОВАТЬСЯ НА ПЛОХИЕ ДОРОГИ

Государственная инспекция по контролю за качеством дорожно-строительных работ при правительстве запустила свой официальный сайт.

На сайте www.dyi.uz есть возможность обратиться в виртуальную приемную по вопросам улучшения качества дорожно-строительных работ, а также предложить свои инициативы. При этом важно, что обращение не требует электронной подписи.

Любой желающий, который захочет пожаловаться на плохие дороги возле дома или ямы и выбоины на крупных трассах, должен будет заполнить простую анкету на сайте, где приводятся ФИО заявителя, адрес и контактные данные, а также описать суть проблемы и, по возможности, прикрепить фото. Затем человек сможет отслеживать статус своей заявки.

Напомним, что инспекция занимается осуществлением контроля за соблюдением юридическими и физическими лицами требований нормативных документов в области технического регулирования в сфере дорожного строительства, производства дорожно-строительных материалов, изделий и конструкций.

Также ее специалисты участвуют в работе комиссий по приемке в эксплуатацию построенных дорожных объектов, проводят работы по стандартизации и сертификации дорожно-строительных материалов, изделий и конструкций.

В штате инспекции — 26 государственных инспекторов, которые на постоянной основе занимаются контролем качества дорожно-строительных работ во всех регионах страны.

ОНЛАЙН-БАНК

В УЗБЕКИСТАНЕ ПОЯВИЛСЯ ТЕРМИН "ЦИФРОВОЙ БАНК"

Центральный банк впервые ввел в законодательство термин "цифровой банк", следует из постановления правления ЦБ, который вносит правки в порядок регистрации и лицензирования деятельности банков. Документом вносится новый термин — "цифровой банк" — банк или его структурное подразделение, которое оказывает

банковские услуги на расстоянии при помощи инновационных технологий (без услуг кассы).

Порядок регистрации "цифрового банка" такой же, как и у традиционных банков.

Термин "цифровой банк" впервые появился в нормативной базе Узбекистана в январе в постановлении президента "О

мерах по коренному совершенствованию деятельности Центрального банка Республики Узбекистан".

В частности, одной из главных задач ЦБ было указано усовершенствование дистанционного банковского обслуживания посредством инновационных банковских технологий.

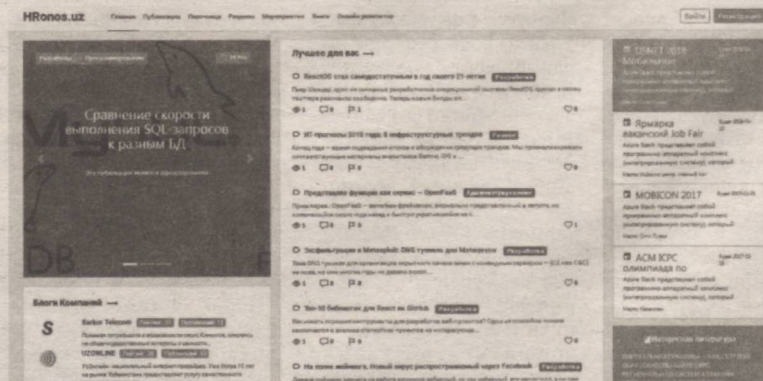
НОВЫЙ САЙТ

ХРОНОС — ПИШИТЕ, ПУБЛИКУЙТЕ И ОБСУЖДАЙТЕ

Хронос — это онлайн-портал, разработка Научно-технического общества радиотехники, электроники и связи Узбекистана, с целью поиска, развития и выявления направления для развития одаренной молодежи.

Портал состоит из множества разделов, которые покрывают всю сферу информационных технологий, начиная от программирования, заканчивая маркетингом. Каждый пользователь может сам писать статьи, которые будут полезны другим пользователям. Интеллектуальная система подбора рекомендательного контента подскажет вам, что почитать на портале, какую тему выбрать (на основе вашей статистике пользования) и что дальше изучать.

Эта уникальная площадка в зоне узбекского интернета для работы с одаренной молодежью. Портал представляет собой некую онлайн-площадку, где каждый может поделиться своими знаниями в сфере IT, менеджменте, бизнесе, маркетинге и других интересных сферах.

Онлайн репетитор, который так же запущен вместе с порталом, в совокупности дают мощный инструмент для самообразования, реализации себя. Репетитор поможет бесплатно, не выходя из дома пройти курсы по математике, физике, английскому языку и самостоятельно поступить ВУЗ. Самых актив-

ных пользователей, которые пишут статьи, участвуют в обсуждениях статей других авторов, может заметить потенциальный работодатель, который пригласит данного пользователя к себе на работу.

Контент портала динамичен, он не диктуется сверху, нет жестких ограничений, и его

диктуют сами пользователи и текущие мировые тренды. Если вам интересна какая-либо тема (технология, научная область, техническая проблема) и у вас есть идея как её можно решить или улучшить текущую ситуацию — пишите, публикуйте и обсуждайте по адресу: hronos.uz.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Акционерное общество "Узбекистон почтаси" вводит новые тарифы на услуги связи

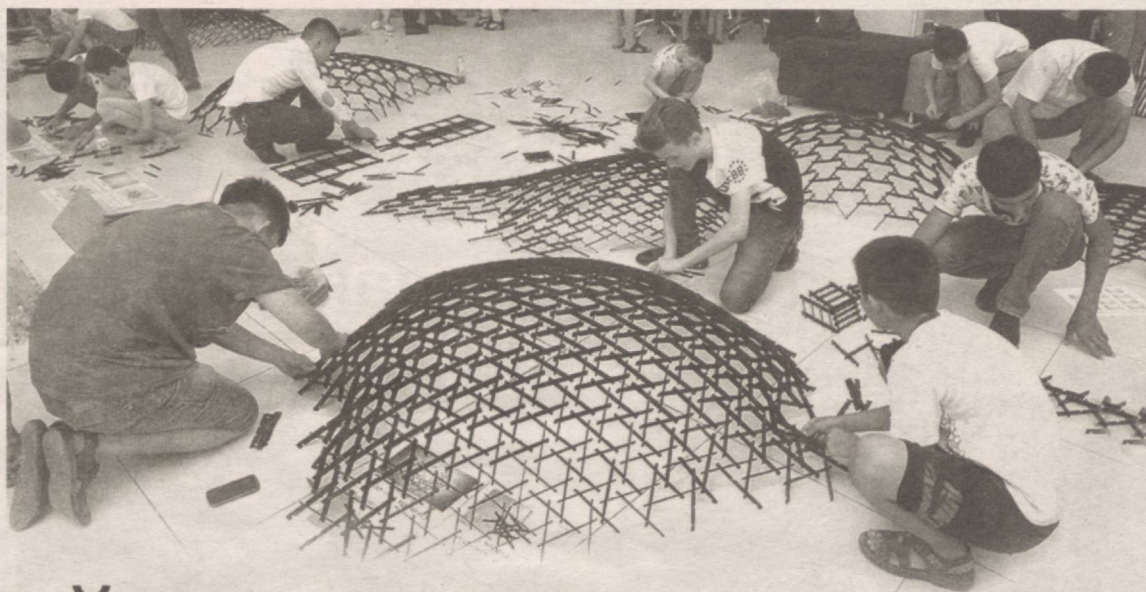
По согласованию с Министерством финансов Республики Узбекистан с 15 августа 2018 года вводятся новые тарифы на универсальные услуги почтовой связи.

На пересылку в пределах Республики Узбекистан почтовых отправлений до 20 граммов установлены тарифы в следующих размерах:

- Простая письменная корреспонденция — 900 сумов.
- Заказная письменная корреспонденция — 1 800 сумов.
- Простая бандероль — 900 сумов.
- Простой мелкий пакет (до 100 граммов) — 1 100 сумов.

Полный перечень тарифов и услуг почтовой связи имеется во всех предприятиях и отделениях почтовой связи и на сайте www.pochta.uz

Пользуйтесь услугами почтовой связи!

"АЖОЙИБ МАТЕМАТИКА"

ФЕСТИВАЛИ АЖОЙИБ ЎТДИ

Тошкент шаҳридаги ИНҲА университетиди иккинчи ўқув-амалий "Ажойиб математика" фестивали муваффақиятли ўтказилди. Фестивал асосан 10 ёшли ўғил-қизларга мўлжалланган бўлса ҳам, тadbирда катта-ю кичик минглаб қизиқувчилар иштирок этди.

— "Ажойиб математика" фестивали муваффақият билан ўтказилди деб ҳисоблайман. Биз болажонлар ҳамда уларнинг ота-оналари билан суҳбатлашдик ва уларнинг хурсанд бўлишганига гувоҳ бўлдик. Умид қиламанки, фестивалдан кейин янада кўпроқ болалар математика билан шуғуллана бошлашади, — деди Тошкент шаҳридаги ИНҲА университети проректори Турдимурод Турсунмуродов. — Мазкур фестивалнинг энг муҳим жиҳатларидан бири шу бўлдики, икки мамлакат математика ўқитувчилари ўзаро тажриба алмашишди. Бизнинг ўқитувчиларимиз корейлик ҳамкасбларининг ноанъанавий математика ўқитиш услубларини ўзлаштиришди. Хусусан, фестивалда қатнашган икки нафар ўзбекистонлик математика ўқитувчиси Корей Республикасида ўтадиган йирик математика тadbирда иштирок этадиган бўлди.

Фестивалга Тошкент шаҳридаги ИНҲА университети, Жанубий Корейнинг ИНҲА университети ҳамда Корейнинг ўқитувчилар учун математика маданиятини тadқиқ этиш жамияти ташкилотчилиги қилишди. Фестивал Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги, Олий ва ўрта махус таълим вазирлиги ҳамда Korzinka.uz супермаркетлар тизими ва Mercury Services компанияси томонидан қўллаб-қувватланди.

Дилрабо УМРЗОҚОВА

“
Танлов доирасида болажонлар турли геометрик шакллар чизиб, ясашди ҳамда математика бўйича танловларда иштирок этишди.”

Тadbирга Корей Республикасидан 23 нафар математика бўйича профессор ва ўқитувчилар ташриф буюришди. Улар фестивал доирасида 23та математика стендлари тақдим этдилар. Ўзбекистондан ҳам икки нафар математика ўқитувчиси стенди билан қатнашди.

Уч кун давомида корейс мутахассислари стендларда турли пазлар, машқлар ва мисолларни болаларга тақдим

этдилар ва ўз билимлари билан бўлишдилар. Болалар учун танловлар ва математика бўйича хорижий мутахассисларнинг маърузалари ҳам ташкил этилди.

Танлов доирасида болажонлар турли геометрик шакллар чизиб, ясашди ҳамда математика бўйича танловларда иштирок этишди.

Фестивал доирасида профессор Парк Жи Нам ва Бу Юн Ким барча қизиқувчилар учун математикадан маъруза ўқушди.

"Дастурлаш соати" акцияси давомида эса болалар дастурлаш асосларига бағишланган бир соатлик бепул дарса иштирок этишди.

Шунингдек, Тошкент шаҳридаги ИНҲА университети (IUT) мактаб, лицей ва коллежаларнинг математика ўқитувчилари учун махус танлов ташкил этди. Танлов шартларига кўра, математика ўқитувчилари IUT профессорлари томонидан инглиз тилида тайёрланган масалаларни ечишлари керак эди. Корейлик ҳакамлар

ҳайъати қарорига кўра, Елизавета Ан ва Жаҳонгир Раимбековлар Корей Республикасидаги ИНҲА университетининг совринини қўлга киритишди.

Фестивал давомида Тошкент шаҳридаги ИНҲА университети (IUT) ва ўқитувчилар учун математика маданиятини тadқиқ этиш Корей жамияти (KSMCS) математика соҳасида тажриба алмашиш бўйича келишувни имзолади.

Битим доирасида томонлар талабалар ва ўқитувчилар орасида математикани ривожлантириш борасида ташаббус ва тadbирларни қўллаб-қувватлаш бўйича келишиб олдилар.

Шунингдек, ўқитувчилар учун математика маданиятини тadқиқ этиш Корей жамияти Ўзбекистондаги математика ўқитувчиларининг малакасини ошириш бўйича турли тренингларни ўтказишни режалаштирган.

Томонлар математика соҳасида турли лойиҳаларни амалга ошириш борасида ҳамкорлик қилишди.

ТИББИЙ СИР

У қандай ҳимояланиши керак?

3. Тиббий маълумот уч қисмга бўлиниши мумкин: шахсий маълумотлар (касални идентификациялашга имкон берувчи), унинг соғлиги ҳақидаги маълумотлар, даволаш тавсиялари ва дори-дармонларга буюртмалар, ўтказилган даволаш жараёни ҳақида маълумот, статистик маълумотлар.

Махфий маълумотларни маълумотларнинг барчаси ёки кўп қисми бирлашган ҳолати ташкил қилади. Бунда ушбу тиббий маълумотларнинг алоҳида қисмлари сир сақламайди. Яъни, ташхис, касалланиш ва даволашни жараёни ҳақидаги маълумотлар алоҳида тарзда очик матбуотда (тиббий мақолаларда) чоп этилиши мумкин, ҳатто шахсий маълумотларнинг баъзи қисмлари билан биргаликда бўлса ҳам (жинси, ёши, қайси гуруҳга тегишлилиги), фақат касалнинг фамилияси, исми, отасининг исми бундан мустасно. Ташхислар, муружатлар сони, меҳнатга лаёқатсизлиги тўғрисидаги маълумотлар билан қайси гуруҳга тегишлилиги (турар-жойи, жинси, ёшга оид гуруҳи ва б.) ҳақидаги тиббий маълумотлар ҳам махфий ҳисобланмайдиган статистик маълумотларни ташкил қилади.

4. Одатда, тиббий маълумотларнинг алоҳида қисмлари тиббий муассасанинг турли ходимлари томонидан ишланади: рўйхатга олувчи, шифокор, ташхисчи, ҳамшира, статистик, лаборант ва ҳ.к. Бунинг устига, ушбу маълумот қисмларининг баъзилари, у ёки бу одамга боғлиқ бўлмаган маълумотни акс этган ҳолда алоҳида тарзда ишланади. Масалан, таҳлил учун материал, кейинчалик эса таҳлил натижаси ҳам лаборант томонидан тиббий картчаканинг (штрих-кодига, такрорланмас калитига ва б.) рақамига бириктириб қўйилади ва бунда тиббий картчакка эгасининг идентификацияси рўй бермайди. Бундай ёндашув тиббий муассасанинг алоҳида хизматлари томонидан алоҳида касалларга (VIP-касаллар) нисбатан қўлланади — анонимлик ёки махфийлик муҳим бўлган ҳолатларда.

Тиббий ахборот тизимларида ушбу ғоя ривожланиши ва катта самаралорлик келтириши мумкин, чунки ахборот тизими ўзининг ҳар бир фойдаланувчисига тиббий картчаканинг тегишли қисмларига муружат қилиши учун ваколат беришга имкон яратлади, бу ерда фойдаланувчининг фақат ўзига тегишли бўлган даражадаги маълумотлар бўлади.

5. Тиббий маълумот билан ишлаш вақтида хавфнинг уч тури пайдо бўлиши мумкин: маълумотларга кириш ҳуқуқини

Тиббий муассасаларда катта ҳажмдаги махфий маълумотлар ишланади, улар таркибида ҳам ходимлар ва касалларнинг шахсий маълумотлари, ҳам шифокорлик сирини ташкил қилувчи маълумотлар мавжуд, бу ўз навбатида, тиббий ахборот тизимларининг юқори даражада ҳимояланган бўлишини тақозо қилади.

Ҳозир Ўзбекистонда тиббий муассасаларни ахборотлаштириш жараёни кетмоқда, тиббий фаолиятни комплекс автоматлаштириш, турли тиббий ахборот тизимларини ягона ахборот маконида бирлаштириш, шифокор қабулига электрон тарзда ёзилиш ва беморнинг ягона электрон тиббий картаси каби технологияларнинг жорий қилиниши шулар қаторида.

Тиббий ахборот тизимларининг яратилишида асосий муаммолардан бири — уларнинг ахборот хавфсизлигини таъминлаш ҳисобланади. Бунда катта эътибор тиббий ахборот тизимлари таркибидаги ҳам касалларнинг соғлиги ва даволаш-диагностик жараёни, ҳам ушбу тизимларнинг моҳиятини ташкил қилувчи — тизим модулларининг коллари, маълумотларни сақлаш ва ишлаш, умумтизим маълумотномалари ва бошқа маълумотларга қаратилади. Ахборот хавфсизлиги, маълумотларни, уларга ноқонуний равишда киришдан ҳамда маълумотларни йўқотиш ва ўзгартиришдан ҳимоялаш орқали таъминланади.

Тиббий маълумотларнинг асосий хусусияти уларнинг махфийлигида. Фуқароларнинг шифо-

корга муружат қилиши факти тўғрисида ва муружат вақтида улар томонидан шифокорга тақдим қилинадиган барча маълумотларнинг махфийлигига, яъни буларнинг барчаси шифокорлик сирини эканлиги ҳақида Ўзбекистон Республикасининг "Фуқаролар соғлиғини сақлаш тўғрисида"ги қонунининг 45-моддасида белгиланган. Тиббий ахборот тизимларининг фаолияти жараёнида уларга киритиладиган, ишланадиган ва сақланадиган бир қатор маълумотлар шахсий маълумотлар ёки шифокор сирини ҳисобланади.

Бундан ташқари, тиббий ахборот тизимининг маълумотлар базаси таркибида кўпинча инсон ҳаёти билан боғлиқ алоҳида муҳим аҳамиятта эга маълумотлар мавжуд бўлади, шунинг учун тиббий ахборот тизимини яратишда асосий омил маълумотлар базасининг ахиллигини таъминлаш ҳамда тизимнинг ўзини ва хавфсизлиги ҳолатини кузатиш имконияти бўлиши зарур.

Ахборот хавфсизлигининг белгиланган даражаси учта вектор орқали аниқланади: маълумотларнинг махфийлиги, яхлитлиги ва очиклиги. Ҳар бирининг ўсиши баробарида қолганларининг даражаси пасайиб боради. Шундай қилиб, тиббий ахборот тизимининг фойдаланувчисига маълумотларга киришини осонлаштириш учун қайсидир даражада махфийлик ва яхлитликдан воз кечишга тўғри келади. Ва аксинча, махфийлик ва яхлитликка риоя қилиш шарти фойдаланувчининг маълумотлар билан ишлаши мураккаблашишига олиб келади.

ТИББИЙ МАЪЛУМОТЛАРНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

Тиббий ахборот тизими ахборот хавфсизлигининг оптимал даражасини белгилаш учун тиббий маълумотнинг хусусиятини тадқиқ қилиш зарур, унинг таркибини ўрганиш ва ишловчиларини аниқлаш лозим.

Тиббий маълумотларнинг тарқалиши чекланганларига қўйиладиган киритилади:

1. Тиббий маълумотлар, касалнинг туғилганидан шахсий сирини ҳисоблаб, тўлиқ унинг ихтиёрида бўлади. У ушбу маълумотларни эркин бошқариши ва чекловларсиз учинчи шахсларга тақдим қилиши мумкин.

2. Тиббий ёрдамни ўз вақтида кўрсатиш, касалнинг иш вақти қисқариши, касаллар кўрсатилаётган тиббий ёрдамдан қониқиши, ётоқларнинг айланиши ва қимматбаҳо тиббий ускуналарини ишлатишнинг фойдалилигини яхшилашга қаратилган тиббий ҳужжатлар билан ишлаш бўйича вақти қатъий белгиланган регламент мавжуд.

Келтириб ўтилган кўрсаткичлар (хусусан, тиббий ёрдам ўз вақтида кўрсатилиши) махфийлик тартибининг кучайиши сабабли профессионаллар учун маълумотларнинг очиклигини тўсиб қўйиш касалнинг соғлиги, баъзан эса ҳаётига ҳам хавф туғдириши, катта молиявий харажатларга, касаллар ва уларнинг қариндошларлари томонидан тиббий муассаса устидан қўшимча юридик шикоятлар қилинишига олиб келиши эҳтимоли мавжуд.

“Даволаш вақтида ва даволашсиз ҳам одамларнинг ҳаётига тааллуқли бўлган ва ошкор этилиши лозим бўлмаган нарсалардан нимаики кўрган ва эшитган бўлсам, уларни сир деб билиб, ҳеч кимга ошкор этмайман.”

Гиппократ қасамидан.

ноқонуний равишда қўлга кириштириш (махфийликни бузиш), маълумотни йўқотиш ҳамда маълумотларни ўзгартириш.

Касалнинг соғлигига оид маълумотларнинг ошкор этилиши натижасида унга зарар етиши, яъни ушбу маълумотлардан ёвуз ниятларда фойдаланишлари мумкин, бундан ташқари, шахсий ҳаётининг сир сақланишига бўлган ҳуқуқлари бузилади.

Тиббий маълумотлар йўқолиши натижасида уларни тиклаш учун кўп вақт сарфланиши мумкин, ваҳоланки шу вақт ичида ушбу маълумотлар (дориларга кўрсатилмаган реакция, аллергия, ўтказилган касалликлар, соғлиқ кўрсаткичлари; белгиланган даволаш курси ва бошқалар тўғрисидаги маълумотлар) бир одам ҳаётини қутқаришда зарур бўлиб қолиши мумкин.

Хатотик оқибатида, бунинг устига қасддан маълумотларга ўзгариш киритиш — тиббий маълумотлар учун энг катта хавф ҳисобланади, чунки тиббий характердаги (нотўғри даволашни белгилаш, текширувларнинг нотўғри натижалари) хатотикнинг мавжудлиги инсон соғлиги ва ҳаёти учун бевосита хатарлидир.

6 Тиббиёт ходимлари, касаллар ва уларнинг ишончли шахслари/қариндошларининг ўзаро муносабатлари юридик жиҳатдан ишланмаган. Қонунчилик томонидан бугунги кунда касаллик оғир бўлганда, бундай хабарлар бемор соғлигининг ҳолатига зарар етказиши мумкин бўлган ҳолатларда касалнинг соғлиги ҳақида маълумотларни касалнинг ўзига ёки унинг ишончли шахсларига (ҳатто унинг розилигисиз) маълум қилиш каби принципитал масала белгиланмаган.

Ушбу муносабатлар келгусида ҳуқуқий нуқтан назардан расман тартибга солиниши шубҳали кўринади, чунки ушбу ваъдани ҳар сафар шифокор ихтиёрига қолдирмай узил-кесил қонун йўли билан ҳал қилиш учун жуда нозик ва индивидуал характерга эга ҳисобланади.

Юқорида келтирилган барча хусусиятлар тиббий ахборот тизими учун хавфсизлик сиёсатини белгилайди.

Тиббий ахборот тизимларида ахборот хавфсизлигининг бузилиш ҳолатлари

Тиббий ахборот тизими фаолиятида ахборот хавфсизлиги ташкилий чоралар, дастурий ва техник воситалардан ўзаро боғлиқ ҳолатда комплекс фойдаланиш ҳисобига таъминланади.

Ахборот хавфсизлиги эҳтимоли бузилишининг асосий йўналишларини куйидагича:

- маълумотларнинг чиқиб кетиши (махфийликнинг бузилиши: тўлиқ — қонунбузар томонидан маълумотлар базасига кириш ҳуқуқини қўлга киритиши ёки қисман — қонунбузар томонидан кириш рўхсат берилмаган маълумотларга кириши);
- маълумотларни йўқотиш (маълумот ташувчи қурilmаларни бузиш, бевосита кириш ҳуқуқидан фойдаланган ҳолда ёки тизимдан фойдаланган ҳолда маълумотларни ўчириш);
- маълумотларни ноқонуний ўзгартириш (тизимдан фойдаланган ҳолда ёки бевосита маълумотлар базасига кириш орқали);

- фаолият юритишда рад жавобини бериш (тизимга зарар етказилганлиги сабабли);
- тизимнинг нотўғри фаолият юритиши (тизим модулларининг ноқонуний тарзда ўзгартирилиши натижасида).

ХОРИЖДАГИ АЯНЧЛИ ТАЖРИБА

Яқин вақтгача энг катта шов-шувларга АҚШнинг Калифорния штатидаги клиникага таъмагир-дастурнинг ҳужуми ҳисобланиб келинаётганди. Тиббий муассасанинг маъмурияти ишга қобилиятлиликни тиклаш учун қонунбузарларга катта миқдорда товон тўлаб берди. Ёвуз ниятларнинг ушбу муваффақияти мазкур ҳодисанинг овоза бўлишига сабаб бўлди.

Тиббий муассасаларга уюштирилган ҳужумлардан яна бири Исроилда ҳам кузатишган. Ушбу давлат клиникаларига WORM_RETADUP.A номли қуртнинг ҳужуми амалга оширилган. Мазкур зараркунанда дастур чуқур ўрганилганда, унинг қодидан жосус-дастурнинг барча белгилари аниқланган. Унинг вазифасига тизим ҳақидаги маълумотларни тўплаш ва ташқи сайтларга узатиш, клавиатурадаги клавишларнинг босилиши ҳақидаги маълумотларни ўғирлаш ва компютерни ўчириш ҳамда ўчириб ёқиш каби бошқа опреацияларни бажариш ҳам киралди.

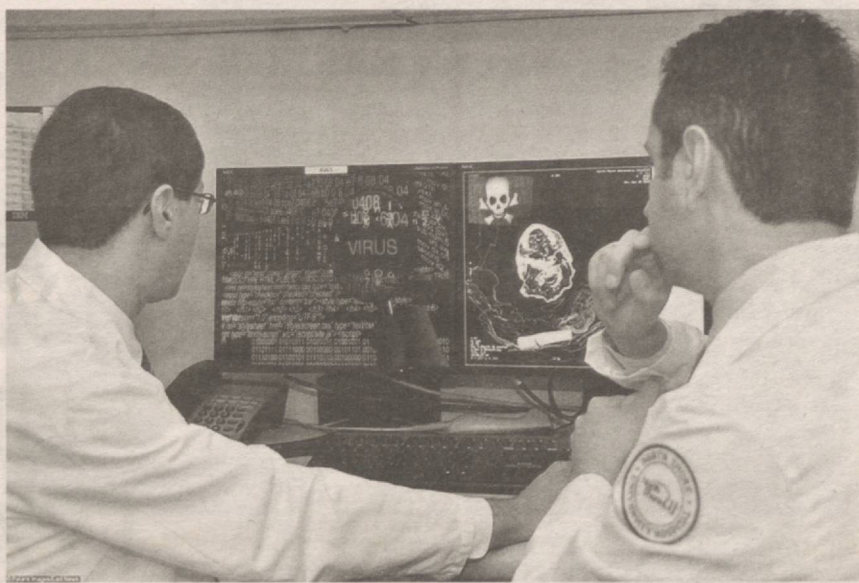
Тиббий муассасалардан маълумотлар ўғирланиши ҳолатларидан энг йирити яқинда Сингапурда содир бўлди. Амалга оширилган ҳакерлик ҳужуми натижасида бир ярим миллион кишининг шахсий маълумотлари ўғирланган, уларнинг ичида давлат Бош вазирининг маълумотлари ҳам мавжуд. Ҳакерлар бир нечта касалхонанинг маълумотлар базасини бузганлар ва 2015 йилнинг март ойидан жорий йилнинг июл ойигача шифокорларга мурожаат қилган касалларнинг маълумотларини қўлга киритганлар. Мамлакат раҳбарлари ушбу ҳодиса шахсий маълумотлар базаларини бузишга оид бўлган энг жиддийларидан бўлганлигини таъкидлаган.

Ёвуз ниятли шахсларнинг тиббий муассасаларга бўлган қизиқиши, биринчи навбатда, ушбу ташкилотлар раҳбарлари ишга таъқатлигини тиклаш учун ишлар пулни тўлашга тайёр бўлишлари, иккинчи томондан, ўғирланган шахсий маълумотлар кибержиноятчилар оламида жуда қимматбахо ҳисобланади.

ҲИМОЯНИНГ УМУМИЙ СХЕМАСИ

Ахборот хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги дунёнинг етакчи мутахассисларининг изланишлари натижалари асосида куйидаги ҳимоя схемаси тақлиф этилган:

- тиббий ахборот тизими фаолият юритилган муҳит унсурлари (тиббий муассасага ходимларни киритиш тартиби, маълумотлар базаларини бошқариш тизимининг серверлари учун махсус хоналар ажратилиши, ноқонуний киришдан ҳимоялаш техник воситалари, тиббий ахборот тизимининг дастурий таъминотларига хизмат қўрсатиш регламенти, тиббий ахборот тизимининг файлларига кириш

ҳуқуқларини чеклаш бўйича операцияларнинг имкониятлари, маълумотлар базаларини бошқариш тизимининг маълумотларга киришини санкциялаш, яъни рўхсат бериш имконияти ва ҳ.к.);

- тиббий ахборот тизимининг ахборот хавфсизлигига оид қуйи тизими. Умумтизим механизми (тиббий маълумотларнинг тегишли қисмларига, тиббий ахборот тизими объектлари ва функционалига санкцияланган киришни ҳамда маълумотнинг ҳаётийлик даври назоратини ва тиббий ахборот тизимининг модуллар коди яхлитлигини ташкил қилиш);

- тиббий ахборот тизимининг ахборот хавфсизлигига оид қуйи тизими. Тиббий ахборот тизимидан фойдаланувчиларнинг ҳаракатларини назорат ва ретроспектив таҳлил қилишни таъминловчи ахборот хавфсизлиги администраторининг махсус ажратилган иш жойи.

Дастурий таъминот даражасида тиббий ахборот тизими маълумотларининг ҳимояси куйидагича тузилади:

1 Тизимнинг файлларига киришни чеклаш зарур бўлган минимал даражада компютернинг операция тизими орқали таъминланади.

2 Маълумотлар базасининг маълумотларига санкцияланган киришни ташкил қилиш маълумот базаларини бошқариш тизими (Oracle Server) ёрдамида таъминланади.

3 Тиббиёт-ахборот тизими даражасидаги хавфсизлик масалалари куйидагиларга имкон берувчи умумтизим механизмлар воситасида ҳал қилинади:

- тиббиёт-ахборот тизимига киришда фойдаланувчини идентификациялаш ва аутентификациялаш;

- метафойдаланувчилар ва ахборот объектларининг механизмларидан фойдаланган ҳолда, муайян миқдорда маълумотлар базаси томонидан кириш назоратини тақдорлаган тарзда санкцияланган киришни янада пухтароқ ташкил қилиш. Бунда, ҳам алоҳида объектларга, ҳам объектлар гуруҳларига ёки уларнинг қисмларига кириш ҳуқуқи ҳам

фойдаланувчилар гуруҳларига, ҳам алоҳида фойдаланувчиларга берилади.

- тарихийлик механизми ёрдамида маълумотнинг ҳаётийлик даврини назорат қилиш;

- маълумотлар базасига номаълум воситалар орқали тизимни айланиб ўтган ҳолда кириш имкониятини, фойдаланувчининг пароли билан маълумотлар базасига тўғридан-тўғри киришнинг олдини олиш механизми ҳамда Тиббиёт ахборот тизими модуллари кодларининг яхлитлигини назорат қилиш механизми ёрдамида олдини олиш;

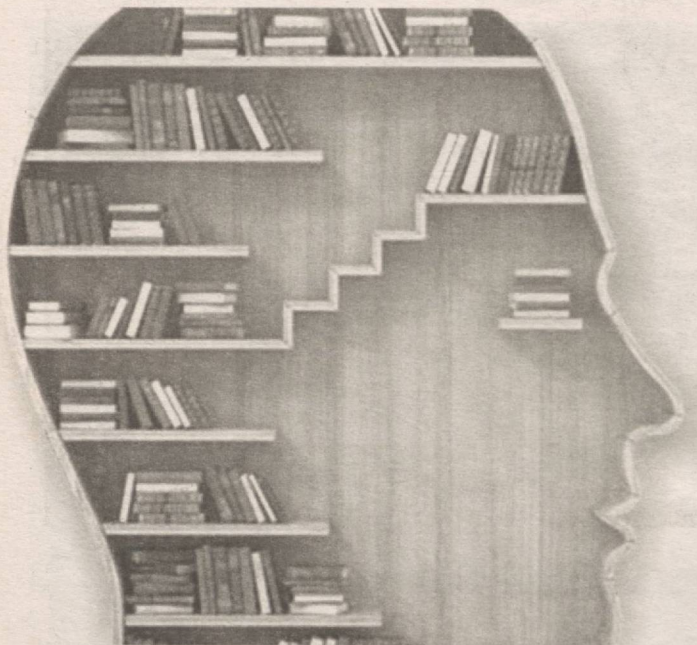
- тизимнинг зарарланган модуллари ёки номаълум воситалар ёрдамида маълумотларга зарар келтирадиган ҳаракатлар натижасида фаолият юритишга рўхсат беришни рад этиш ҳолатларини тизим модуллари кодларининг яхлитлигини назорат қилиш механизми ёрдамида олдини олиш.

- тизимда шакллантирилган операторнинг қайд қилиш функцияси ёрдамида у ёки бу тиббий ҳужжатнинг муаллифлигини тасдиқлаш.

4 Фойдаланувчиларнинг ҳаракатлари ва воқолатлари устидан назорат юритиш функцияси алоҳида блокка чиқарилади — ахборот хавфсизлиги бўйича администраторнинг иш жойи. Модул реал вақт тартибда фойдаланувчилар ҳаракатларини назорат қилиш, ретроспектив таҳлил қилиш ҳамда ахборот ҳужумларига уринишлар тўғрисида ахборот хавфсизлиги бўйича администраторни тезкорлик билан хабардор қилиш имконини беради. Ушбу дастурий блок тизимнинг дастурий таъминотидан максимал даражада мустақил ишлаши зарур. Шунинг учун у ORACLE маълумотлар базасининг тизим жадвалларида тузилади ва ўз функцияларини бажариши учун маълумотлар базасини бошқариш тизими аудитининг ўрнатилган механизмларидан фойдаланади.

Шоҳрух РАҲМАТ,
Ахборот хавфсизлиги ва жамоат тартибини таъминлашга қўмаклашиш маркази департаменти бошлиғи

“
Яқин вақтгача энг катта шов-шувларга АҚШнинг Калифорния штатидаги клиникага таъмагир-дастурнинг ҳужуми ҳисобланиб келинаётганди. Тиббий муассасанинг маъмурияти ишга қобилиятлиликни тиклаш учун қонунбузарларга катта миқдорда товон тўлаб берди.”

ОДАМЛАР ЎҚИШНИ ТЎХТАТГАНДА ФИКРЛАШДАН ТЎХТАЙДИЛАР

Жамиятнинг ривожланиши тарихида ўқиш, китоб, кутубхона инсониятнинг энг доноларини, зеҳнлиларини жалб қилди. Барча буюк инсонлар, айниқса, ёзувчи ва шоирлар буюк китобхон ҳам бўлишган: Шиллер, Гёте, Навоий, Форобий, Қодирий, Авлоний...

Қадимда буюк шоир ва ёзувчиларимиз, олимларимиз китобга шу қадар меҳр қўйган эдиларки, ҳатто тунлари шам ёруғида китоб мўтолаа қилганлар. Сўз мулкининг султони Навоий ҳазратлари 7 ёшида Фариддин Атторнинг "Мангикут-тайр" асарини ёд олган, буюк муҳаддисимиз Имом ал-Бухорий ҳазратлари эса олти мингдан зиёд ҳадисни ёд билган. Ўзининг яратувчанлиги ва фидокорона фаолиятлари орқали улар миллий ва жаҳон маданиятига ноёб ҳисса қўшиб, турли тоифадаги китобхон учун ўқиш ва маънавиятга қизиқиш уйғотди.

Бугунги кунда дунё тадқиқотчилари тизимли ўқиш инқирозининг бошланишини башорат қилмоқдалар.

Ўқиш қобилияти замонавий психология ва педагогикада бибарига боғлиқ бўлган бир неча даражага бўлинади: биринчидан, бошланғич, инсон ҳарфларни танийди ва уларни сўзга айлантиришни ўрганайди, иккинчидан — овоз чиқариб, учинчисидан — овозсиз, ичидан ўқийди, ниҳоят, охириги — ўқиганини сўзлаб беришни ва танқидий тушунишни ўрганайди. Тулиқ, саводли китобхон бўлиш учун ўқиш қобилиятини шакллантиришнинг барча тўрта даражасини изчил равишда ўрганиш керак.

Жаҳон илмий жамоатчилигининг ташвишлари, биринчи навбатда, ўқиш қобилиятига эга бўлмаган (биринчи даража), ўқиш-ёзишни билмайдиган одамларнинг сони билан боғлиқ. ЮНЕСКО маълумотларига кўра, сайёрамизнинг 771 миллиондан ортиқ катта ёшдаги инсонлари ўқимайди, 100 миллионга яқин болалар мактабга бормайди. Албатта, саводсизлик дунёда беқарор тарзда

намоён бўлмоқда: саводсиз кишиларнинг аксарияти дунёдаги 35та энг камбағал мамлакатда яшайди. Бироқ, ривожланган мамлакатларда ҳам уларнинг сони оз эмас. Биргина АҚШни олсак, у ердаги саводсизлик ёшлар ўртасида 17 фоизни ташкил этар экан.

Келинг, баъзи рақамларни келтирайлик. 2015 йилда PISA — ўқувчиларнинг таълим ютуқларини баҳолашнинг халқаро дастури томонидан олиб борилган талқинотлар натижаларига кўра, ўқиш кўрсаткичлари юқори бўлган давлатлар ўнталигига Сингапур, Япония, Эстония, Тайван, Финляндия, Канада, Вьетнам ва Хитойнинг айрим ҳудудлари (Хитой ва Индонезиянинг аҳолиси ҳисобига алоҳида иштирокчилар сифатида) киритилди. Иккинчи ўнта мамлакат — Жанубий Корея, Янги Зеландия, Словения, Австралия, Буюк Британия, Германия, Нидерландия, Швейцария, Ирландия ва Белгия давлатларида ўқиш, математика ва аниқ фанлардан билим даражаси юқори эканлигини кўришимиз мумкин.

Афсуски, Ўзбекистон рўйхатга киритилмаган. Бу албатта ачинарли ҳолат. Шунинг учун бўлса керак, Президентимиз Шавкат Мирзиёев ёш авлоднинг ўқишга бўлган қизиқишини рағбатлантириш зарур эканлигини, аҳолининг таълим ва саводхонлигини пасайиши жамият ва давлатнинг барқарор ривожланиши учун муаммо ва таҳдид эканлигини кўп бора таъкидлаган бўлса, ажаб эмас.

Шу муносабат билан Президентнинг фармон ва қарорлари асосида ўқишни оммалаштириш, болалар ва ёшларни керакли адабиётлар билан таъминлаш, республика жамоатчилиги кутубхо-

наларида китобхонликни рағбатлантириш, китоб бизнесини ва китоб савдосини ривожлантириш, кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш ва соҳада кадрлар малакасини ошириш, шунингдек, ўқиш маданиятининг ҳолатини назорат қилиш бўйича тadbирларга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Ўқишни кенг оммалаштириш мақсадида аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламларини китоб ўқиш ва тақдим этишга жалб қилиш учун оммавий тadbирлар ва хайрия тadbирларини ташкил этиш, оммавий ижтимоий реклама, энг яхши классик ва замонавий санъатнинг ўзбек ва жаҳон адабиётини тарғиб қилиш, жамоатчилик ташкилотларини ва таниқли инсонларни жалб қилиш, жамоатчилик ташаббусларини қўллаб-қувватлаш ва бу соҳада кўнгилдилар ҳаракатларини ривожлантириш, ўқиш муаммоларини жамоатчилик билан муҳокама қилиш каби ишлар амалга оширилмоқда. Бундан ташқари, болаларни ўқиш учун жалб қилиш ва ёшланилаш китобга бўлган муҳаббатни тарбиялаш, ёш ва ёшлар муҳитида ўз-ўзини ривожлантириш ва жамиятда ижтимоий мослашиш учун муҳим, керакли ва нуфузли машғулот деб ўқиш тушунчасини яратиш муҳимдир.

Дастурга болалар ва ўсмирлар учун нашрларни чоп этишни қўллаб-қувватлаш, шу жумладан, электрон нашрлар учун махсус форматлар, болалар ва мактаб кутубхоналари фондини такомиллаштириш, кутубхоналарда ўқишни рағбатлантириш, болалар ва ўсмирлар учун ёзги ўқиш, оилавий ўқиш анъаналарини тиклаш ва қўллаб-қувватлаш, энг яхши болалар ва ёшлар адабиётини тарғиб қилиш, она тилида ўқишни рағбатлантириш ва бошқалар киритилган.

Аҳолини кутубхоналардан фойдаланишга жалб қилиш мақсадида узоқ аҳоли пунктларида жойлашган ва кутубхоналарга бориш имконияти бўлмаган инсонлар учун кутубхона хизматлари билан таъминлаш, мобил кутубхона, кутубхоналарро абонемент ва ҳужжатларни электрон етқа-

зиб бериш хизматларини ривожлантириш, кутубхона ресурсларидан масофавий фойдаланишни таъминлаш, китобхонликни ривожлантириш бўйича кутубхоналарда мунтазам яқка, гуруҳли ва оммавий ишларни ташкил этиш, ўқиш маданиятини тарбиялаш, энг яхши адабиётларни ўқиш ва ўқишга бўлган эҳтиёжни ўрганиш, мамлакат кутубхоналарининг фаолиятини оммалаштириш, уларнинг савиясини ошириш каби қатор вазифалар белгиланган.

Китоб маҳсулотларини нашр қилиш ва китоб савдосини янада ривожлантириш учун ижтимоий аҳамиятга эга адабиётларни чоп қилишни рағбатлантириш ва давлат томонидан қўллаб-қувватлаш, аҳолининг босма материалларга бўлган эҳтиёжини қондириш, китоб савдоси ва наشرни харидорга етказишнинг турли шакллари ривожлантириш, китобларни оммалаштиришда фаол иштирок этадиган китоб нашриёти ва китоб сотувчи ташкилотларни рағбатлантириш кўзда тутилган.

Ушбу чора-tadbирлар биринчи навбатда аҳолининг китобхонлик маданиятини яхшилашга, кутубхоналарни янада такомиллаштиришга, ижтимоий аҳамиятга эга адабиётлар сонини кўпайтиришга, китобларни тарқатиш ва тарқатиш тизимини ривожлантиришга, китоб ўқишни рағбатлантиришнинг комплекс тизимини яратишга, аҳолининг барча қатламлари ва тоифалари ўқиш учун жалб қилинишини таъминлашга қаратилган. Жамиятда ўқиш мақомининг юксалиши, биринчи навбатда, шахснинг ахлоқий ва маънавий жиҳатдан яхшиланishi бўлиб, бу интеллектуал салоҳиятни ошириш, инсон ресурслари сифатини ошириш, давлатнинг муваффақиятли ва барқарор ижтимоий, иқтисодий ва инновацион ривожланишига хизмат қилади.

Саодат КАМИЛОВА,
Тошкент шаҳар "Билим"
ахборот-кутубхона
маркази директори
ўрибосари

“
ЮНЕСКО
маълумотларига
кўра,
сайёрамизнинг
771
миллиондан
ортиқ катта
ёшдаги
инсонлари
ўқимайди,
100
миллионга яқин
болалар
мактабга
бормайди.”

YouTubedaги СИЗ БИЛМАГАН 8 ФУНКЦИЯ

**Битта ле-
кени бўлмаган-
да, “ютуб” ал-
лақачон теле-
визорларни
бир четга су-
риб қўярди —
смартфоннинг
кичик экранига
уни бошқариш
сал ноқулай.**

YouTube телевизор ўрнига даъвогарлик қилаётгани ҳеч кимга сир эмас. Янгиликлар, саёҳатчиларнинг саргузаштлари ва ўргатувчи роликлар, ҳар хил телешоулар — телевизордан қаери кам? Битта лекини бўлмаганда, “ютуб” аллақачон телевизорларни бир четга суриб қўярди — смартфоннинг кичик экранига уни бошқариш сал ноқулай. Аммо бунинг йўли осон, қуйидаги маслаҳатларга риоя қилсангиз, YouTube’ни ўзингиз учун қайтадан кашф қиласиз, ишонаверинг!

“Қўш чертки”

YouTube иловасининг янги тақдиринида “қўш чертки” (“двойной челчок”) деган аjoyиб функция бор. Смартфон экранининг чап томонини икки марта боасангиз, “ютуб” ролиги 10 сония ортага қайтади ва аксинча, ун томонини қўшалоқ босиш 10 сония олдинга ўтказида. Бу аввал экранни, кейин қидирув қаторини қўлда суришлан анча қулай бўлиб, айниқса, узун видеони томоша қилганда яққол сезилди.

Ўтиш вақтларини бошқарса бўлади: ўзи автомат равишда 10 сонияга қўйилган, буни 60 сониягача ошира оласиз. Бунинг учун YouTube иловасида ўз профилингиздаги “Созламалар” (“Настройки”)дан “Умумий” (“Общие”) бўлимига ўтиб, “Қўш чертки” (“Двойной челчок”)ни танланг.

Автоижрони ўчириш

Автоижро нималигини “ютуб”дагилар бошқалардан яхшироқ билади — бир видео тугаса иккинчиси бошланиб ке-

таверади. Аммо буни истама-сангиз “Кейингилар” (“Следующее”) тугмасининг ёнидаги “Автоижро” (“Автовоспроизведение”) тугмасидан ўчириб қўйинг.

Қидирув тарихини ўчириш ва тўхтатиб қўйиш

“Ютуб”да нималарни томоша қилганингизни ҳеч ким би-лишини истамасангиз бу хос-тингдаги томоша ва қидирув-лар тарихини тозалаб, тўхтатиб қўйишингиз мумкин. Бунинг учун “Созламалар” (“Настройки”)дан “Тарих ва кон-фиденциальлик” (“История и конфиденциальность”) бўлимига ўтиб “Намойиш тарихини ёзиш-ни тўхтатиш” (“Приостановить запись истории показа”) ҳамда “Қидирув тарихи ёзиб олинмасин” (“Не записывать историю поиска”) функцияларини ёқинг. Менюдан эса жорий тарихни ўчириб юборса бўлади.

Боғланган видеолар бўйича ўтиш

Видео томоша қилаётганин-гизда яна бошқа видеоларни кўриш учун илованинг бош эк-

ранига қайтишингиз шарт эмас. Шунчаки бармогингизни экран бўйлаб юргизсангиз тавсия этил-ган видеолар рўйхатига эга бўла-сиз. Улардан исталгани босилса намойиш бошланади.

Видео сифатини ўзгартириш

Агарда интернет тезлигин-гиз юқори, аммо лимитингиз чекланган бўлса YouTubeдан фойдаланиш сизга оғирлик қилиши аниқ. Интернет тезли-гингиз пасайиб кетса, қолаверса, лимитни тежамоқчи бўлсангиз менюга кириб “Сифат” (“Качество”) бандидан видео ўлчамини камайтиринг.

Кейинроқ кўриш

Илгари “Кутубхона” (“Библиотека”) бўлимига кириб, “Кейинроқ кўриш” (“Посмотреть позже”) бандига ўтсангиз хро-нологик тартибда сараланган видеолар рўйхатига кўзингиз тушарди. Ўзингиз учун керак-ли видеоларни топиш учун рўйхатнинг охиригача ўтишин-гизга тўғри келарди. Энди эса буни ўзгартириш мумкин: “Кейинроқ кўриш” бўлимида “Саралаш” (“Сортировка”) туг-масини босиб “Қўшилган пай-ти” (“Дата добавления”)га ўтинг.

Видеони “Кейинроқ кўриш” рўйхатига қўйиш учун “Ижро рўйхатига қўйиш” (“Добавить в список воспроизведения”) туг-масидан “Кейинроқ” (“Позже”)ни танланг.

Дўстларингиз билан бўлишингиз

YouTubeda чат функцияси пайдо бўлди. Дўстларингизни таклиф этсангиз, улар билан тўғридан-тўғри YouTube’нинг ўзида видеони бўлиша оласиз. Бунинг учун видео кўраётганин-гизда “Бўлишиш” (“Поделиться”) тугмасини босинг. Аватарлар қаторидан кераклисини топсан-гиз бас.

Қўшимча фойдали созламалар

YouTube созламаларидан “Уму-мий” (“Общие”)га ўтиб, “Трафикни тежаш” (“Экономия трафика”) опциясини ёқинг, шундан сўнг HD-видеони фақат Wi-Fi орқа-ли кўриш мумкин бўлади. Ма-бодо YouTubeдан видеоларни кўриш тавсия этилган хабарлар ҳалдеб келаверса, созламаларда-ги “Хабарлар” (“Уведомления”)ни ўчириб қўйинг.

Маслаҳат ва тавсияларимиз сизга қўл келади, деган умид-дамиз.

МАҲОРАТ ДАРСИ

БЕШ КУНДА \$66 МИЛЛИОН ТОПГАН СТАРТАПЧИЛАР ТАҚДИМОТ ТАЙЁРЛАШДАГИ ЭНГ КАТТА ХАТОНИ КўРСАТИШДИ

Стартап учун қўшимча сар-моя жалб этиш шунчаки удла-буронлик ва омад маҳсули эмас. Қанчалик баъкана туюлмасин, бу-нинг ортида жуда оғир меҳнат ётганини айтиб ўтиш лозим.

Business Insider ёзишича, стар-тап асосчиларидан бири ва бош директори — 28 ёшли Матил-да Коллин ва унинг жамоаси 5 кун ичида 66 миллион доллар ва 10та инвестицион таклиф олишга эришди.

Уларга тақдирли гуруҳ раҳбари Сирил Гантцер сармоядорлар билан мулоқот учун тақдимот-ларни тайёрлашда кўмаклашди. Эслатиб ўтамиз, Гантцер ўз вақ-тида тақдимотлар тайёрлашда ном қозонган. Демак, Гантцер-дан “мастер-класс”.

Биринчи катта хато

Гантцернинг айтишича, кўплар тақдимот тайёрлашда аудито-рига жуда катта ҳажмда ахбор-рот беришга ҳаракат қилади. Бу уларнинг ҳали ҳам қозондан (ҳуж-жатдан) чиқиб кетма олмганини англатади. Қоғоз ва тақди-мотнинг асосий фарқи шуки, қоғоз ҳужжат ўз ҳолида дунё бўйлаб айланиб юра оладиган ва яшайдиган манба. Унда фойда-ланувчи тушуниши учун нима керак бўлса шу бор. Тақдимот-да эса битта слайдда биттадан ортиқ ахборот бўлмаслиги ке-рак. Экрандаги нима эканини ўқиб, англаш учун бор-ўйги уч сония кетди. Қисқа слайдлар бутун масъулиятни маърузачи-га юклайди. Қисқа слайдлар ауди-

тория фикрини керакли ўзганг буриш учун жуда керак.

Юқоридаги стартапга эъти-бор қаратадиган бўлсак, унга асос солиш тарихи, ривожланиш муаммолари ва истикболлари слайдларда кўрсатиб берилди. Булар шунчалик ихчамлашти-рилгандики, тингловчилар бор диққатини экранга эмас, маъ-рузачига қаратишди. Гантцер-нинг таъкидлашича, слайдлар сони чегараланмаслиги керак. “Роман”ни сиқиб ўнта слайдга жойлагандан, улкан ахборотни жуда кўплаб кичик слайдларга бўлиб ташлаган маъқул.

Агарда сиз слайдлар сонини оптималлаштиришни истасангиз, ҳар бир слайд учун уч дақиқа сарф-лаш кераклигини ёлда тутинг.

Саҳифани С.АҲАДОВ тайёрлади

ИНТЕРНЕТ

ДУНЁДАГИ ЭНГ ТЕЗ
ИНТЕРНЕТ СИНГАПУРДА

Интернет сифатини текширувчи британ сервис глобал тармоққа улашиш тезлиги энг юқори мамлакатларни эълон қилди.

Дунёдаги энг тез интернетдан сингапурликлар фойдаланишмоқда — 12 ой давомида олинган маълумотлар таҳлили шундай хулоса чиқаришга асос бўлди.

Британ мутахассислари йил давомида 200 мамлакат ва ҳудудлар ҳақида олинган маълумотларни таҳлил қилиб боришди. Демак, 1-ўринда Сингапур (60,39 Мбит/с.), 2-ўринда Швеция (46 Мбит/с.), 3-ўринда Дания (43,99 Мбит/с.). Бу рўйхатни давом эттирадиган бўлсак, кейинги ўринларда Руминия (кутилмаган ҳолат), Белгия, Нидерландия, Люксембург ва Венгрия жойлашган.

ТЕХНОЛОГИЯ

ЯНГИ IPHONE ИККИ
СИМ-КАРТАЛИ БЎЛАДИ

Хитой бозорини забт этиш учун Apple ўз смартфонларини иккита сим-картали қилиб чиқаради.

Мутахассислар бунини янги iOS 12нинг бета-версиясида аниқлашди: унинг кодида "Иккинчи сим-карта" статуси бор. Икки сим-картали қурилма куз фаслида тақдим этилади, деб хабар бермоқда 9to5Mac.

Маълумки, iPhone пайдо бўлганидан бери битта сим-картани қўллаб келади. Янги функция iPhone учун рақобат кучли ҳисобланган Хитой бозорига кириб боришга йўл очади.

МЕССЕНЖЕРЛАР

TELEGRAM, WHATSAPP,
FACEBOOK — ЭНГ ХАВФЛИ
ИЛОВАЛАР

Appthority компанияси корпоратив фойдаланувчилар учун энг хавфли иловалар рўйхатини тузди. Унга куз югуртирсангиз WhatsApp, Facebook, Telegram каби таниш ва "қадрдон" номларни учратасиз.

Экспертлар хавфли иловалар "учлиги"ни амалий тизимлар йўналишида тақсимлашди:

- iOS-қурилмалар — WhatsApp (мессенжер), Facebook (ижтимоий тармоқ), Waze (навигация дастури);
- Android-қурилмалар — WhatsApp (мессенжер), Facebook (ижтимоий тармоқ), Telegram (мессенжер).

Юқоридаги рўйхат нимага асосланиб тузилди? Экспертларнинг билдиришларича, номлари саналган иловалар қурилмаларнинг амалий тизими хавфсизлик тизими қондаларини жиддий бузиши мумкин. Масалан, ишлаб чиқарувчилар серверларига шахсий маълумотларни жўнатиб юбориши ёки фойдаланувчининг ўзини кузатиши эҳтимолда тутилган.

БОЗОР

СМАРТФОНЛАР САВДОСИДАГИ
ПАСАЙИШ SAMSUNG VA LG
ДАРОМАДИГА САЛБИЙ ТАЪСИР ҚИЛДИ

Бу компаниялар (Samsung ва LG) нафақат Жанубий Корейяда, балки глобал миқёсда ҳам рақобатчилар саналади. Ўтган иккинчи чоракда эса ҳар икки компания молиявий йўқотишларга учради, чунки компаниялар ўз смартфонларини яхши сотишга олишмади.

Samsung Electronics даромади жорий йил иккинчи чоракда ўтган йилнинг шу чоракига нисбатан 4,13 фоизга пастлаб 52,3 млрд. долларни ташкил этди. Соф фойда кўрсаткичи деярли узгармади — 9,88 млрд. доллар.

Компания бу ҳолатни Galaxy S9 флагман смартфонлари яхши сотилмагани билан изоҳлади. Умуман олганда, шу даврда компания смартфонлар савдосидан 2,39 млрд. доллар пул ишлаган.

LG Electronics даромади бир йил олдингидан 3,2 фоизга ўсиб 13,4 млрд. долларга етди. Бироқ фойда кўрсаткичи 36,6 фоизга пастлаб кетиб 291 млн. долларни ташкил қилди.

Компания смартфонлар бозоридagi рақобатга дош бера олмаяпти — мобил қурилмалар бўлинимаси ўтган чоракда 165 млн. доллар зарар келтирди.

LG мавсумий талаб сабаб кондиционерлардан озроқ фойдала олди, қолаверса маиший техника бўлинимаси, айниқса, OLED-телевизорлар яхши даромад манбаи бўлиб турибди.

КРИПТОВАЛЮТАЛАР

РОНАЛДИНИО ЎЗ
ВИРТУАЛ ПУЛИНИ ЧИҚАРАДИ

Бразилиялик футбол юлдузи Роналдиньо ҳаваскорлик турнирлари ташкил қилиш ва киберспортга ҳомийлик қилишни режалаштиряпти.

Роналдиньо чиқарадиган Ronaldinho Soccer Coin (RSC) криптовалютаси болалар футбол ва киберспорт тараққиётига хизмат қилади, деб хабар бермоқда ZDNet.

Лойиҳа Малта мамлакатидан чиққан World Soccer Coin стартапи билан ҳамкорликда амалга ошириляпти. Маълум қилинишича, Роналдинионинг киберспортчилар учун ареналари дунё бўйлаб 300та жойда пайдо бўлади. Илк виртуал стадионлар 2019 йили Филиппин, Ветнам ва Таиландда очилади.

Бразил футбол юлдузи яқин орада 350 миллионга RSC кибер-тангаларини эркин муомалага чиқаради.

5G

5G-ТАРМОҚ ТАРИХИДАГИ
ЭНГ ЙИРИК БИТИМ ИМЗОЛАНДИ

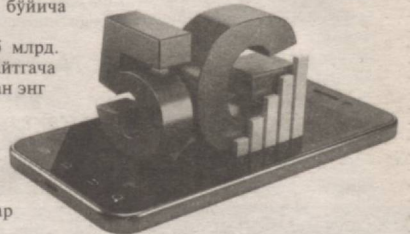
Nokia компанияси T-Mobile US оператори билан бешинчи авлод тармоқларига қурилмалар етказиб бериш бўйича шартнома имзолади.

Америка оператори фин компаниясидан 3,5 млрд. долларлик қурилмалар сотиб олади — бу шу пайтгача 5G-тармоқни ривожлантириш тарихида кузатилган энг йирик молиявий битим саналади.

Nokia нафақат қурилмалар, балки будутли ечимлар ва дастурий таъминот ҳам етказиб беради.

Nokia билан ҳамкорлик сабабли T-Mobile US ўз абонентларига биринчи бўлиб 5G хизматлар тақдим этган компанияга айланиши мумкин.

Эслатиб ўтамиз, T-Mobile ва Sprint бир компания сифатида бирлашган, бу эса АҚШдаги икки йирик мобил алоқа оператори — Verizon ва AT&Tга жиддий рақобатчи пайдо бўлганини англатади.

ХАВФСИЗЛИК

ХИТОЙЛИК ХАКЕРЛАР ВИРУСНИ
ДИСКЛАРГА ЖОЙЛАБ ОДДИЙ ПОЧТА
ОРҚАЛИ ЖЎНАТА БОШЛАШДИ

Технологияларни сув қилиб ичиб юборган хакерлар вирусларни тарқатишда оддий почтадан фойдаланишмоқда. Ахборот хавфсизлиги мутахассислари маълум қилишича, АҚШнинг айрим амалдорларига ичига диск солинган конвертлар келган. Конвертларга улар Хитойдан жўнатилишини исботловчи почта муҳрлари урилган.

Таҳлиллар дисдаги ҳужжатлар Word форматида ёзилганини кўрсатди. Уларнинг деярли барчаси Visual Basic хавфли скриптлари билан зарарланган.

Ҳозирча компьютерларга зарар этган ёки етмагани ҳақида маълумот берилмаган.

С.ТЕМИРОВ тайёрлади

ХИНДИСТОН: "ДЕНГИЗ ҚАРОҚЧИЛАРИГА ЎЛИМ"

NDTV телеканали хабар беришича, Ҳиндистон ҳукумати денгиз қароқчилигига алоқадор шахсларга нисбатан ўлим жазоси ёки бир умрлик қамоқни кўзда тутувчи қонун лойиҳасини маъқуллади.

Қонун лойиҳаси Ҳиндистоннинг денгиз орқали юк ташувлари ҳамда ҳинд савдо кемалари экипажлари хавфсизлигини оширишга қаратилган, дейилади телеканал хабарида.

Кейинги ойлarda Ҳинд океанида бир неча марта савдо кемаларига ҳужум қилиш ҳолатлари қайд этилган. Ҳиндистоннинг амалдаги қонунчилигида қароқчилик учун қамоқ жазоси белгиланган, ammo экспертлар мавжуд қонунчиликни янада қатъийлаштириш кераклигини қайд этишмоқда.

ҲАЛАБНИ ТИКЛАШ БОШЛАНДИ

Сурия ҳукумати жангарилардан озод қилинган Ҳалаб вилоятидаги аҳоли масканларини тиклаш бўйича давлат дастурини амалга оширишга киришди. Вилоят ҳокими ўринбосари Ҳамид Кюйно шундай баёнот берди:

"Биринчидан, биз инфратузилмани тайёрлашимиз керак, чунки одамлар сув ва электр энергиясиз яшай олмайди. Иккинчи босқич — мақсалли ёрдам, биз ҳар бир оиланинг эҳтиёжларини аниқлаяпмиз. Учинчиси — одамларни уйларига қайтариш, уларга ҳозир бу ерда яшаш хавфсиз эканини тушунтиришимиз керак".

Қайтиб келган қочқинлар қишлоқ юмушлари билан банд бўлиб, ўз уйларидаги томорқа ерларини тиклашмоқда, бу эса озиқ-овқат манбаси бўлиб хизмат қилади. Бундан ташқари, вилоятда ўқув жараёнини имкон қадар тезроқ давом эттириш учун мактаблар жадал суръатда тикланмоқда.

МЕКСИКА ШИМОЛИДА 70ДАН ОРТИҚ КИШИ ЖАЗИРАМАН ДАҲАЛОҚ БЎЛДИ

Мексикадаги Шимолий Куйкалifornia штатининг Мехикали шаҳри ҳудудда жазирама туфайли 70дан ортиқ киши ҳалок бўлди, деб хабар берди ТАСС.

Milenio газетаси суд-тиббий экспертиза хизматида асосланиб маълум қилишича, 1 июлдан 31 июлгача юқори ҳаво ҳарорати туфайли 25-60 ёшдаги 73 киши вафот этган, шуларнинг олти нафарини иссиқ урган.

Суд-тиббий экспертиза хизмати вакили сўзларига кўра, қурбонларнинг кўпчилиги гиёҳвандлик туфайли юзга келган юрак-томир тизими, буйрак ёки ўпка касалликларидан азоб чеккан.

Ўтган ҳафта охирида Мексиканинг аксарият ҳудудларида жазирама туфайли фавқуллода вазият жорий қилинган эди. Бу қарор штатлар ҳукуматларига фуқароларга кўмак кўрсатиш учун махсус жамғарма маблағларини қўлга киритиш имконини берди.

ХИТОЙДА МАРҲУМЛАРНИ ДАФН ЭТИШ ТАҚИҚЛАНМОҚДА...

Хитой жануби-шарқда жойлашган Цзянси провинцияси ҳукумати "кремация" сиёсатини амалга оширишга киришди, унга кўра марҳумни ерга қўмиш, тобутлардан фойдаланиш каби анъанавий маросимлар тақиқланади. South China Morning Post газетаси ёзишича, бундан мақсад ер ресурсларини сақлаб қолишдир.

Ушбу газета хабарига кўра, сентябр ойидан провинция ҳукумати ўлган инсон қолдиқларини йўқ қилишнинг ягона рухсат этилган шакли сифатида кремация (ёқиб юбориш)ни тўлиқ жорий этмоқчи.

Ҳукуматнинг нияти жиддийлигини ижтимоий тармоқлар орқали тарқаб кетган фотосуратлар ҳам тасдиқлайди. Хусусан, Ганчжоу, Цзян, Ичун шаҳарларида мусодара қилинган минглаб тобутлар экскаваторлар ёрдамида йўқ қилинмоқда. Ҳукумат вакиллари кекса кишилар қаршилик кўрсатишмоқда — тобутларни олиб кетмасликлари учун ичига ётиб олишмоқда.

Марҳумнинг қариндошлари учун жасад кремация қилингани ҳақида ҳукуматга ҳужжат тақдим этиш мажбурияти жорий этилди.

25 ФОИЗЛИК БОЖ ЖОРИЙ ҚИЛИНАДИ

АҚШ ҳукумати Хитойдан келадиган 200 миллиард долларлик хизматлар ва товарлар импортига 25 фоизлик бож жорий қилмоқчи. Бу ҳақида АҚШ савдо вакили Роберт Лайтхайзер маълумот берган.

"Президент 18 июн куни 10 фоизлик солиққа тортиш учун 200 миллиард долларлик товарлар рўйхатини тузишни топширганди. Бу ҳафтада эса президент божларни 10 фоиздан 25 фоизга кўтариш масаласини кўриб чиқишни айтди", — деди Лайтхайзер.

АҚШ ҳукуматидаги мансабдорларидан бири журналистларга билдиришича, қарорни муҳокама қилиш жараёни бошланган.

КОНГОДА "ЭБОЛА" ВИРУСИ ЯНА АВЖ ОЛДИ

Конго шарқда "Эбола" вирусининг яна қайта авж олиши сабабли 20 киши қурбон бўлди. Навбатдаги эпидемия вирус мамлакат шимоли-ғарбида тарқалиши тўхтагандан сўнг бошланган.

"Шимолий Кивунинг шарқий провинцияси геморрагик ҳолатдаги 26та хуруж ҳолати ҳақида хабар берди. Улардан 20тасида ўлим қайд этилган", — дея хабар қилган Соғлиқни сақлаш вазир Оля Илунга Каленга.

Унинг сўзларига кўра, айтилган дамда ўртадаги масофаси 2500 км. фарқ қилувчи икки ҳудуддаги эпидемиянинг бири-бирига боғлиқлиги аниқланмаган.

Бундан аввалги касаллик хуружи 33 кишининг ўлимига сабаб бўлган эди.

ТРАМП КИМ ЧЕН ИН БИЛАН ЯНА УЧРАШИШ ИСТАГИДА

АҚШ президенти Доналд Трамп КХДР раҳбари Ким Чен Инга Корея урушида ҳалок бўлган америкалик ҳарбийлар хокининг топширилиши муносабати билан миннатдорлик билдирди ва у билан янги учрашувни "сабрсизлик" билан кутаётганлигини айтди.

"Корея Меҳнат партияси раиси Ким Чен Ин, ваъдангизда турганингиз ва жанглarda бедарак кетган бизнинг буюк ва

севимли инсонларимиз хокларини топшириш жараёнини бошлаганингиз учун раҳмат! Сиз билан учрашувни сабрсизлик билан кутаман!", — деб ёзди Америка президенти Узининг Twitter-аккаунтида.

Пентагоннинг маълумотида кўра, Корея урушида 36,6 минг америкалик ҳалок бўлган, улар

орасида тахминан 7,7 минг киши бедарак йўқолган, деб ҳисобланади.

С.ТЕМИРОВ тайёрлади

Эрл Стенли Гарднер

Эрл Стенли Гарднер (1889–1970) АҚШнинг Массачусетс штатида туғилган. Юридик олий маълумотни Валларансодаги Хуқуқ мактабида олган Гарднер юридик фаолият билан бирга бадий ижод билан ҳам шуғулланган. 1933 йили чоп этилган "Бахмал чангали иши" номли биринчи детектив романи унга катта муваффақият келтирди.

Гарднер бир серияли романлар муаллифи. Адвокат Перри Мейсон бош қаҳрамон бўлган роман серияси жуда ҳам машҳур. Перри Мейсон — Гарднернинг 84 романи қаҳрамонидир. А.А.Фэйр тахаллуси остида Гарднер изкувар Доналд Лэм ҳақида ҳам серияли романлар ёзган.

Боб Ферфилд таксидан тушди ва поездда саёҳат қилишга ўрганиб кетган одам қиёфасида Сан-Франциско вокзали перрон томон қадам ташлади. Унинг юзидан ҳам, хатти-ҳаракатидан ҳам чап қўлидаги сумка ичида қимматбаҳо бриллиантлар борлигини билишнинг имкони йўқ эди. У назоратчиға Лос-Анжелесга чиптани кўрсатди ва вагонлар йўналиши бўйлаб кета бошлади. У вагонлар рақамига диққат билан қаради ва ўн биринчи рақамли вагонга чиқди.

Саксон сониядан сўнг перронга кириш тўхтатилди. Бир юз қирқ сониядан сўнг поезд йўлга тушади.

Деярли барча йўловчилар поездга чиқиб бўлишганди. Жуфт рақамли ўринларга чойшаблар солинганди. Тоқ рақамли ўриндикларда йўловчилар ўтиришарди. Боб Ферфилд йўловчиларга бир қур назар ташлади ва енгил нафас олди.

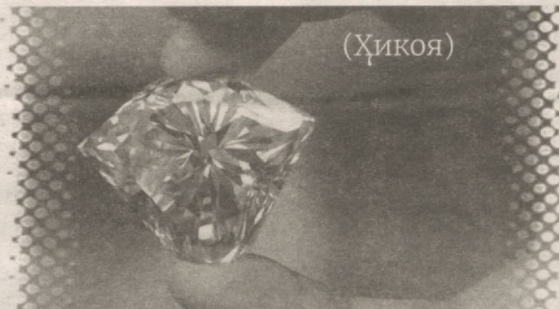
— Барибир саёҳат қилиш ёқимли, — мингирлади у. Сўнгра палто билан шляпасини ечиб, илгичга илди ва ўриндикка чўкди. Боб сумкасини ёнига қўйди ва бир қўли билан маҳкам ушлаб олди.

У у ёқ-бу ёққа назар ташлади ва қотиб қолди. Боб Ферфилд ҳозиргина вагонга чиққан кишини яхшироқ кўриш учун ўриндик четига сурилди.

Вагон бурчагида, эшик рўпарасида Слик Симмз — қимматбаҳо тошлар ўгриси турарди. Ферфилд Симмзни бир қўришдаёқ таниди ва хушёр тортиди. Унинг ўнг қўли чап қўлига остидаги тўппончага узатилди. Ферфилд ҳар эҳтимолга қарши хушёрликни кучайтирди.

Бриллиантлар савдоси билан шуғулланувчи фирма ходими Боб Ферфилд

ҚИММАТБАҲО ТОШЛАР ЎГРИСИ

(Ҳикоя)

қимматбаҳо тошларни ўғирлашда ном чиқарган барча ўғирларни танирди. Слик Симмз ўғирлар рўйхатида, айтиш мумкин-ки, "фахрли" биринчи ўринда турарди. Аммо Боб Слик Симмз уни танимаслигига ишончи комил эди. Боб Симмзни бир марта полиция маҳкамасида кўрганида эслаб қолганди.

Полиция шу пайтгача Симмзнинг ҳеч бўлмаганда битта жиноят қилганини ҳам исботлай олмаганди. Улар бу ўғри йигирмадан ортиқ ўғирлик содир этганини билишарди. Аммо полицияда бу ўғирликларни исботловчи бирорта ҳам далил йўқ эди.

Боб Ферфилд ўриндикни тўсувчи пардани ёпди ва вагон ичини кузата бошлади. У доимо ўғирликнинг олдини олиш чораларини кўриб қўярди.

Беш йиллик фаолияти давомида у ҳали бирор марта қўлидаги хазинани олдирмаганди. Шу боисданми, ўғирларнинг эпчиллигига шубҳа ҳам қила бошлаганди.

Лекин барибир ёнида тўппонча олиб юрар, поездда ҳеч ким билан танишмасди. У вагондан тушиб, кейинги поездни кутишни ҳам ўйлади. Уитни бриллиантлари Слик Симмзнинг эътиборини тортгани аниқ. Аммо гилдиракларнинг тарақтуруқи ва вагонларнинг гичирлаган овози энди кечлигини аңлатарди.

Поезд Сан-Хоседаги қисқа тўхташни ҳисобга олмаганда, тунда деярли тўхтамайди. Эрталаб Санта-Барбарада тўхтади, сўнг Сомисда тўхтаб ўтади. Ниҳоят Лос-Анжелесдаги Аркейд вокзалигача ҳеч қарерда тўхтамайди. Агар Сан-Хоседа поезддан тушиб қолса, кейинги поездни узоқ кутишга тўғри келади. Ферфилд елкасини учирди ва тун билан ухламасликка қарор қилди.

Симмз Боб Ферфилднинг рўпарасидаги ўриндикка келиб ўтирди. Унинг енгил ҳаракатлари худди овга чиққан йиртқични эслатарди. Аммо у

эҳтиёткор эди ва тўғрисидаги йўловчиға умуман қарамади. Уни атрофдагилар мутлақо қизиқтирмаётгандек эди. У бармоғини ўйнатиб ўтирарди.

Поезднинг юриши тезлашди. Ойналарға ёмғир томчилари урилди. Ферфилд вагондаги бошқа йўловчиларға нигоҳ ташлади. Вагонда ўнтача одам бор эди.

Симмз бошини орқага ташлаб, уф торти ва вагон ичиға кўз югуртирди. У афтидан Боб Ферфилднинг диққат билан қараб турганлигини сезмасди, унинг нигоҳи вагон охиридаги ўринга қаратилганди. Симмз бир неча сония йигирма ёшлардаги қизға қараб турди, сўнг яна бошини эгиб, бармоқларини чалиштирди.

Ўн иккинчи ўриндикдаги қиз тунни уйқусиз ўтказганлиги шундоққина кўришиб турарди. Унинг кўзлари қизариб кетган, юзи оппоқ тусда эди. Ўнг қўли билан эса тиззалари устидаги сумкани шундай маҳкам ушлагандики, бармоқлари оқариб кетганди. У Боб Ферфилдга тикилиб турар, кўзларида эса шубҳа ва хавотир маъносини зоҳир эди.

Боб Ферфилднинг диққатини яна Слик Симмз ўзига тортиди. У худди овга чиққан мушукдек қизға тикилиб турарди. Унинг совуқ кўзларида таҳдид мужжасам эди.

(Давоми бор.)

Русчадан
Дилшодбек АСҚАРОВ
таржимаси

КИЧИК ҲИКОЯЛАР

"Ортиқча"

— Келинингизга "болани олдири", деб айтдим. Тўрттаси етади ўзи. Шундоғам рўзғорға етказолмай юрибман... — ҳасрат қилди ўғил онасига.

— Шундай дегин... Отанг ҳам бир вақтлар сени, бешинчи фарзандимни "олдири" демаган экан-да? Шунда бойиб кетармикид? Сенсиз...

Ўғилни ток ургандек бўлди.

Тасодиф

— Менга ҳеч ким билан юрмаган, ҳаёли-иболи қиз керак! — деди йигит аммаларига. Қиз ҳам дарров топила қолди. У ҳам биров билан юрмаган мўмингина йигитни кутиб юрган экан.

Учрашувға чиқишди.

— Сиз?! — деди иккиси ҳам баравар.

Кечикиш

— Ҳеч гул бермайсиз... — маънос кулди аёли.

— Тўйимизда берганман-ку! — ҳазилға олди эркек.

— Шунгаём ўн йил бўлибди-я...

— Ҳали сенга кўп гул бераман. Ҳаётимиз олдинда...

Аммо ҳар куни гулбозордан ўтаркан, эркек уйлари: "Бирор кун албатта, гул оламан!"

...Ваъдасини бажариб ниҳоят гулдаста олди. Уни аёлининг қабрига қўйди.

Янги дада

Отаси ўлиб сағир қолди болақай. Онаси йиғлаб-йиғлаб бошқага турмушға чиқди. Бола янги дадасидан хавфсизди. "Ўғай дадалар ёмон бўлади", дейишганди ўртоқлари. Уни бағрига

тортмоқчи бўлган амакини силтаб қочиб қолди. Ертўлага кириб олиб ўз дадасини эслаб кўз ёш тўкди.

— Нега йиғлаяпсан? — уни яширинган жойидан топиб олди янги дадаси.

— Даламни соғиндим...

— Мен ҳам жуда соғиндим, — унинг елкасини силади янги дада, — отам ўлганида роса йиғлаганман.

Ҳалиям кумсайман.

— Сизнинг ҳам дадангиз йўқми? — унга ҳайрон бўлиб боқди бола.

— Ҳа... сен каби ёлғизман, болам. Дўст бўласанми мен билан? — кўзлари намланди янги даланнинг.

— Буламан... — у узатган қўлларни тутди бола.

Ҳамдарлар ҳар куни ачомлашиб бирға ухлайдиган бўлишди.

Меҳрибонлик уйда

— Ойим бугун келадими? — доимий саволини берди бола тарбиячи опасига.

— Бугун ойингнинг тоби бўлмай қолибди. Тузалса, албатта келади, асалим.

— Менинг дадам-чи?

Қачон келаркан? — суҳбатға қўшилди бир қизча.

— Даланг ишхонасидан рухсат ололмапти. Ишларини якунласа, келади, жоним.

Тарбиячи эртаға болаларнинг саволиға нима деб жавоб беришни уйлари...

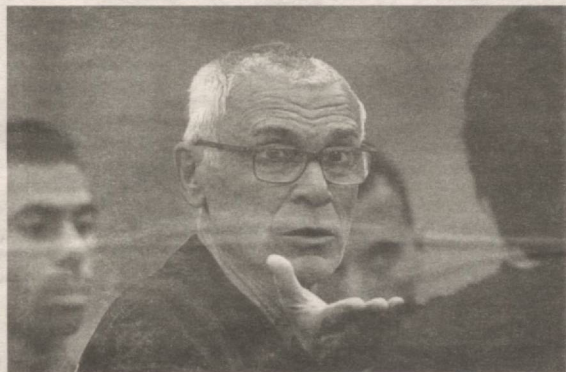
Қарор

"Эртаға, албатта онамни кўргани бораман!"

Ўғил ҳар куни шундай қарор қиларди.

Нодирабегим ИБРОҲИМОВА

ЎЗБЕКИСТОН МТЖНИ ЭКТОР КУПЕР БОШҚАРАДИ

6 август куни Ўзбекистон миллий терма жамоасининг янги бош мураббийи расман таништирилади. Ўзбекистон футбол ассоциацияси мамлакат бош жамоасини ишониб топшириш мумкин бўлган мутахассис билан музокараларни якунлади. УФА расмийлари шартнома имзолаш мумкин бўлган 10дан зиёд ном-

зодлар орасидан аргентиналик Эктор Купер вариантида тўхталди. 6 август куни мутахассис жамоатчиликка расман таништирилади.

Эктор Купер ўзбекистонлик футбол мухлислари учун яхши таниш. 62 ёшли мутахассис фаолияти давомида катта ҳажмдаги ишларни бажарган ҳамда футбол оламида ўз номига эга бўлиб улгурган. У 1996 йил Аргентинанинг "Ланус" жамоаси билан КОНМЕБОЛ Кубоги соҳиби бўлди. Бу муваффақияти унга Европа эшикларини очиб берди.

1998 йил Купер Испаниянинг "Малорка" клубини мамлакат кубоги финалига қадар бошлаб келди, Испания Суперкубоги учун майдонга чиқди. Бир йил ўтиб "Малорка" Купер билан УЕФА Кубоги финалигача етиб келди.

Шу тариха мураббий машҳур "Валенсия" клуби назарига тушди. "Кўршалаклар" 2000 ҳамда 2001 йилги мавсумларда Европа чемпионлар лигасининг

финалигача етиб келиб, кўпчиликнинг ҳайратига сабаб бўлишди. Бунда Купернинг роли катта эди.

Кейинроқ Эктор Купер Италиянинг "Интер" ҳамда Грециянинг "Арис" жамоаларида ишлади. Бунгача у 1999 йилда Испанияда, 2000 йилда эса Европада йилнинг энг яхши мураббийи, деб топилганди.

Эктор Купернинг миллий терма жамоадаги юриши 2017 йилга тўғри келди. 2015 йил Миср бош жамоасини қабул қилиб олган Купер орадан икки йўл ўтиб жамоасини Африка Миллатлар кубоги финалига қадар бошлаб келди. Шунингдек, 28 йилдан буён мундиал чиптасини қўлга кирита олмаётган мисрликларни Россия-2018 сари бошлаб бора олди.

Аргентиналик Эктор Купер 6 август куни юртимизга 3 нафар ёрдамчиси билан ташриф буюради.

Хабарингиз бор, Ўзбекистон терма жамоасини 2019 йилда йирик халқаро мусобақа кутиб

турибди. Эктор Куперга кейинги йилнинг январ ойида ўтказиладиган Осиё кубоғига терма жамоамизни олиб бориш билан бирга, 2022 йилда Қатарда бўлиб ўтадиган Жаҳон кубогининг саралаш баҳсларида муваффақият қозониш вазифаси қўйилган.

Унга бу йўлда ёрдам берадиган 56 ёшли аргентиналик Хосе Карлос Фантагуши ва 37 ёшли грециялик Антонио Сарриоглу бош мураббий ассистентлари бўлишса, 36 ёшли мисрлик Маҳмуд Фаёз Муҳаммад Шудаф жисмоний таёрларлик бўйича мураббий ёрдамчиси ҳисобланади.

Эктор Купер фақатгина миллий терма жамоа билан чекланиб қолмасдан, барча ёшдаги терма жамоалар билан паралел иш олиб бориши, улардаги миллий терма жамоага номзод футболчиларнинг жисмоний ва руҳий ҳолатларидан мунтазам хабардор бўлиши учун юқорида номлари қайд этилган ёрдамчилар кўмаклашишади.

ФУТБОЛ

ЎЗБЕКИСТОН ОТЖ ХАЛҚАРО ТУРНИРДА

1 август куни 1997 йилда туғилган футболчилардан ташкил топган Ўзбекистон олимпия терма жамоаси Вьетнамда ташкил этилаётган халқаро мусобақага жўнаб кетди.

Равшан Ҳайдаров бошчилигидаги олимпия терма жамоаси Индонезияда бўладиган Осиё ўйинларида иштирок этиши сабабли Вьетнамдаги мусобақага терма жамоамизни катта мураббий Суннатилла Абдурашулов олиб борди. 2020 йилда Токиода ўтказиладиган Олимпиада ўйинларининг саралаш bosқичида иштирок этадиган жамоага ушбу икки терма жамоадан номзодлар танлаб олинади.

30-31 июл кунлари Тошкент шаҳрида йигин ўтказган терма жамоамизга Вьетнам шаҳридаги халқаро мусобақада Вьетнам, Уммон ва Фаластин олимпия терма жамоалари рақиблик қилишади. Мусобақа 3 августдан 8 августгача давом этиб, унда жамоамиз 3та ўйинда майдонга тушади.

Терма жамоамиз ўтказадиган ўйинлар жадвали:
3 август
Ўзбекистон — Уммон.
5 август
Ўзбекистон — Фаластин.
7 август
Вьетнам — Ўзбекистон.

Ўтганларнинг охирати обод бўлсин

Ўзбекистон Республикаси ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги жамоаси вазирлик ходими **Илҳом ЮСУПОВ**нинг вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва яқинларига чуқур таъзия билдиради.

ОФИР АТЛЕТИКА

РУСЛАН НУРУДИНОВ ОСИЁ ЎЙИНЛАРИДА ҚАТНАШАДИ

Яқинлашиб келаётган Осиё ўйинларида терма жамоамиз вакиллари қатор йўналишларда мусобақада иштирок этувчи ўзининг оптимал таркибини эълон қила бошлади.

Ўзбекистон МОҚнинг хабар беришича, оғир атлетика бўйича терма жамоамизнинг ҳам бўлажак мусобақада иштирок этувчи таркиби маълум. Таркибда Руслан Нурудинов, Рустам Жангабаев, Адҳамжон Эргашев каби таниқли вакилларимиз ҳам бор. Тўлиқ таркиб қуйидагича кўриниш олган: Адҳам Эргашев, Достон Ёқубов, Шаҳзод Худайбергенов, Суннатилла Ўсаров, Фарҳод Собиров, Руслан Нурудинов, Рустам Жангабаев, Муаттар Набиева, Омалой Отақўзиева.

АЁЛЛАР ФУТБОЛИ

ФУТБОЛ АЁЛЛАР УЧУН ХАВФЛИ: ОЛИМЛАР САБАБИНИ АЙТИШДИ

Футболда бош билан ўйнаш мия чайқалишига сабаб бўлишини мутахассислар яхши билишади. Бунинг оқибати эса аёллар учун эркакларга қараганда беш карра ёмонроқ, дейилади Radiology журналинда берилган мақолада.

Мазкур талқиқот билан шуғулланган Нью-Йоркдаги Эйнштейн тиббиёт коллежи ходими Майкл Липтон шундай дейди:

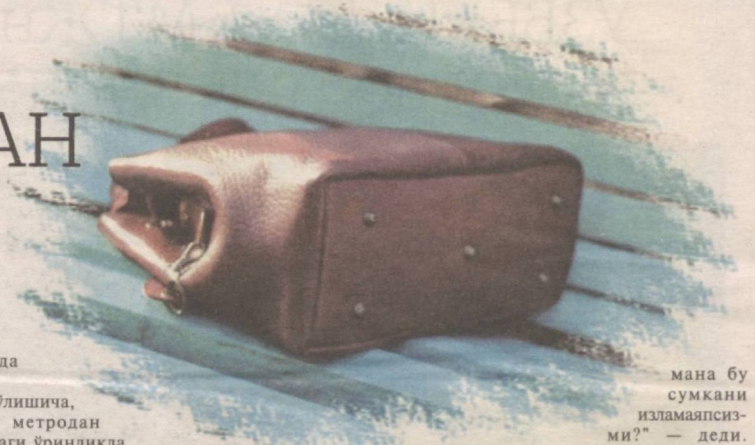
— Врачлар ва олимлар бошдан олинган жароҳат эркакларга қараганда аёлларда оғирроқ ўтишини пайқашганига анча бўлган. Аввалига бу шунчаки аёлларнинг ожизалигига боғланарди, чунки индамас эркаклардан фарқли ўлароқ, улар дардини дoston қилишига ўрганганмиз. Биз аёллар миёсидagi реал ўзгаришларни ўргандик, ҳақиқатан ҳам аёлларда мия чайқалиши эркакларникига қараганда кучлироқ юз бераркан.

Бош мия чайқалиши бугунги кунда гандболдан торттиб америка футболу ва хоккейгача — барча спорт турлари билан шуғулланувчилар орасида энг оммалашган жароҳатлар сирасига кириди. Ал-

батта, бундан ақд ўтмаслашиб ёки хотира сусайиб қолмайди, бироқ қаттиқ бош оғриқлари ва бошқа асоратлари борки, кўплай спортчилар ўз фаолиятини эрта якунлашга мажбур бўладилар.

ЎРИНДИҚДА ҚОЛДИРИЛГАН ТИЛЛАЛАР...

“Кўзимга беихтиёр ёш келди... Йўқ, тиллалар йўқолмагани учун эмас, асло! Аллоҳнинг ваъдаси ҳақ эканлигига яна бир бор гувоҳ бўлиб турганимдан, Яратган эгам аёлимнинг олдида тилимни қисқ қилиб қўймаганидан севинч ёшлари эди бу!”

Тошкентдан оиламиз билан қишлоққа сафарга отланаётган эдик. Уловимизда бўш жой борлиги боис синглимизни ҳам бирга олиб кетадиган бўлдик. Мен ишдан чиқадиган, оиламиз эса ишхонамиз яқинидаги метро бекатига тушиш жойга келиб турадиган бўлди. Қелишилган пайтда борсам, ҳамма келган, аммо синглимиз йўқ эди. Мен яна бир жойга учраб ўтишим кераклиги сабабли шошаётгандим. Буни билган аёлим хижолат бўлиб, синглимга кўнгироқ қилиш учун уловдан тушиб кетди. Чунки синглимиз билан учрашиладиган жой ва вақтни у келишган эди.

Хуллас, бироздан кейин синглим ҳам етиб келди. Шошилганча йўлга отландик. Аммо... шаҳардан 10-15 чақирим узоқлашганимизда бирдан аёлим “вой!” деганча ён-верини титкайли бошлади. “Тинчликми, яна ҳамишаги гапми” дедим одатдагидай яна бирон нарса уйда қолиб кетган деб ўйлаб. “Сумкачам метронинг олдидаги ўриндиқда қолиб кетибди... — Аёлимнинг овози йиғлагандан бери бўлиб зўрға чиқди. — Ҳамма тилла тақинчоқларини оволгандим уйда қолдиргим келмай... Илтимос, қайтайлик...”

Юқори тезликда кетаётган рудлага одамга орқага қайтиш малол келади-да. Қолаверса, одам тинимсиз ўтиб-қайтиб турган жойда, бунинг устига деярли ярим тунда қолдирилган сумкача шунча пайтдан бери “эгасини топиб” кетмаслигига ҳам ишониш қийин. Шу боис ҳатто тезликни ҳам пасайтир-

гим келмади: “Бўпти-да, энди қайтгандан фойда йўқ-ку...”

Маълум бўлишича, синглимни метродан чиқиш жойдаги ўриндиқда кутиб турган аёлим у кўриниши билан хурсанд бўлиб кетиб қўлидаги юкни кўтаришга ёрдамга шошилган ва сумкачаси ўриндиқда қолиб кетаверган. Шу боис синглим ҳам хижолат бўла бошлади: “Ака, илтимос, чиқмаган жондан умид, бир бориб кўрайлик...”

Табийки, кайфиятим бузилди. Янга-қайинсингил ялингани сари уларнинг мени бекорга овора қилмоқчи эканлигидан баттар жаҳлим чиқа бошлади... Аммо... шу пайтда аёлимнинг тилла тақинчоқлар учун ҳар йили закот чиқариши эсимга тушиб қолди. Закоти берилган мол йўқолмаслиги керак эди-ку... Беихтиёр оёғим тормозга борди. Шу пайтда эса, худди қайтишим кераклигига ишора бўлаётгани каби, олдинда орқага қайтиш белгиси кўринди. Сегинаиб бориб, орта қайтдим. Ҳамроҳлар мум тишлагандай жим. Менинг ичимда эса ҳам умид, ҳам хавотир. Эътиқодимизга кўра бу тақинчоқлар йўқолмаслиги керак. Аммо йўқолган бўлса-чи? Унда аёлимнинг эътиқодига таъсир қилмайми? Ахир ҳар йили уни закот чиқаришга мен ундаганман, бу молигини ҳимоя қиладим, деганман... Шу хавотир туфайли шерикларимга закот берилгани туфайли қайтганимни

айтолмаётган эдим...

Метро бекатидан нарироқдаги тўхташ мумкин бўлган жойга уловни тўхтатдим. Аёлим шошилганча тушиб кетди. Ҳаммамизнинг нафасимиз ичимизда... Ҳамма у кетган томонга тикилган. Мен ҳам сир бой бермаётган бўлсам-да, орқани кўрсатувчи ойнадан кузатиб турибман. Шу пайт... аёлим кўринди, уловга ҳавола бўлиши билан сумкачасини баланд кўтариб кўрсатди, хурсандлиги кўриниб турарди, лемак, ичидагилари ҳам йўқолмаган... “Алҳамдулиллаҳ!”

Кўзимга беихтиёр ёш келди... Йўқ, тиллалар йўқолмагани учун эмас, асло! Аллоҳнинг ваъдаси ҳақ эканлигига яна бир бор гувоҳ бўлиб турганимдан, Яратган эгам аёлимнинг олдида тилимни қисқ қилиб қўймаганидан севинч ёшлари эди бу!

Аёлим уловга чиқасолиб сумкачасини топиб олган болаларни мақтай кетди. “Ўриндиқдаги мен сумкачамни қолдирган жойда икки йигит бемалол ўтирганини орқадан кўриб умид деярли сўниб, оёғим дармонсиз бўлиб қолди, — дейди аёлим. — Шундай бўлса-да, яқин боришим билан йигитлар баравар ортларига ўгирилишиб, улардан бири: “Опа, мабодо

мана бу сумкани изламаяпсизми?” — деди.

“Ҳа-ҳа, шуни излаяпман” десам, “Уэр, опа, келсак бу шурда турган экан, анча ўтирдик, ҳеч ким сўрамади. Шунинг учун унутиб қолдирилганини тушуниб, сумкада эгасининг бирон ҳужжати ё манзили бормикан деган мақсадда энди очиб қараб тургандик, — дея қўлимга тутқазди. Қарасам, ичида тиллалар ҳам, пуллар ҳам турибди. Хурсанд бўлганимдан раҳмат айтиб, пулдан қўлимга илашганини олиб, “Мана бу суюнчи пули” деб узатдим, аммо шуни ҳам олишмади. Барака топишин-ей...”

У гапиряпти, мен эса уловни катта йўл томон бошқарар эканман, кўз ёшларимни яширишга уринаман... Томоғимга тик қилиб турган нарса сал ўтиб кетгачина тилга кирдим. “Менинг бирдан нимга орта қайтганимни билдиларингми, тақинчоқларнинг закоти берилгани эсимга тушгани учун қайтдим.”

Ҳа, Аллоҳнинг ваъдаси рост!.. Унинг пайгамбари фақат тўғри йўлни кўрсатади: “Молларингизни закот (беиш) билан сақлангиз. Касалларингизни садақа (беиш) билан даволангиз ва турли бало-офатларга дуони ҳозирлангиз” (Имом Абу Довуд ривояти).

Нурбек ТОШНИЁЗ

МАСАЛЛАР

Карел ЧАПЕК

ЧУМОЛИ

Бу галварслар айнан бизнинг йўлимиздан бошқа ерга уй куришга жой топишолмаган, шекилли.

ШИЛЛИКУРТ

Чумоллар — қаланги-қасанги. Буни қарангки, улар дунёни Буюк шилликурт бошқараётганига ҳатто ишонишмайди.

ХҲРОЗ

Ҳали тонг отмаган, чунки мен ҳали хабар берганим йўқ-да.

ЧУМЧУҚ

Булбул — буюк қуш. Аммо биз чумчуқлар хийлагина кўпмиз.

ТЎНКА

Нима учун мени “Муҳтарам зот тўнка” демайдилар?!

ТУЛКИ

Жамки махлуқлар уч тоифага бўлинади: душманлар, рақиблар ва ўлжа.

БАҚА

Тараққийти? Ҳа, биламан, биламан. Мана, масалан, мен бори-йўғи итбалиқ эдим.

ҲУҚМРОН

Менга ҳақ тўлашингиз учун

сизларни бошқараман, сизлар эса фармойиш беришим учун менга ҳақ тўлайсизлар.

ГУГУРТ

Қаранглар, мен мангу оловман.

СУВДАГИ ЧЎП

Аллақаёқдаги гулмоҳ балиқ мени сузишга ўргатмоқчи! Ўзи

эса нодон — оқимга қарши сузаётибди.

ПАШША

Суратнинг рамкасидаги доғларни кўраётисизми? Бу менинг ишим, мен ҳам рассомман.

ҚҲШНИ

Бу Архимед дегани қўрқоқ ва сотқин. Бизнинг шаҳарга душман бостириб келаётгани-ю, у бўлса чизма-чизиги билан овора.

Xabar

МУАССИС:

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ВА КОМУНИКАЦИЯЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ВАЗИРЛИГИ

Бош муҳаррир вазифасини вақтинча бажарувчи: Абдугани АБДУРАҲМОНОВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Азим АХМЕДҲАДЖАЕВ (Ҳайъат раиси), Фарҳод РЎЗИЕВ, Евгений БИРГЕР, Тўлқин ТЕШАБОЕВ, Лутфилло ТУРСУНОВ (масъул котиб).

Таҳририятга келган қўлёзма ва суратлар эгаларига қайтарилмайди. Муаллифларнинг фикрлари таҳририят фикридан фарқланиши мумкин. Нашримиздан кўчириб босилганда “Xabar”дан олинганлиги кўрсатилиши шарт.

Газетани тайёрлашда интернет материалларидан ҳам фойдаланилади. Баҳоси келишилган нарҳда.

МАНЗИЛИМИЗ:

100105, Тошкент, Толдитаржон кўчаси, 6-уй.
Тел.: 291-43-92, 291-43-28, 291-43-61, 291-43-78
Факс: 291-43-70. E-mail: info@xabar.uz

Обуна индекси — 228.

Газета таҳририят компьютер базасида терилди ва саҳифаланди.
Дизайнер: Аслиддин БҲРИЕВ.
Навбатчи: Собит АҲАДОВ.

Газета Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 0016 рақами билан 2013 йил 23 июлда рўйхатга олинган.

Газета ҳафтанинг жума кунини чиқади

“Шарқ” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида chop этилди.
Манзил: Тошкент шаҳри, “Буюк Турон” кўчаси, 41-уй.

G-843 сонли буюртма. Оффсет усулида босилди. Қоғоз бичими А-3, ҳажми 4 босма табоқ. Адади: 2982 нусха.

ISSN 2010-6424

Босишга топширилди — 20.00.
Босишга топширилиши вақти — 20.00.